

EVROPSKÉ CENTRUM PRO
PRÁVA ROMŮ

LIGA
LIDSKÝCH PRÁV

GENDER
STUDIES

SPOLEČNÁ

**STÍNOVÁ ZPRÁVA
O ČESKÉ REPUBLICCE
PRO VÝBOR OSN PRO ODSTRANĚNÍ
VŠECH FOREM DISKRIMINACE ŽEN**

**NA ZÁKLADĚ ČLÁNKU 18
ÚMLUVY O ODSTRANĚNÍ
VŠECH FOREM DISKRIMINACE ŽEN**

**KE ZVÁŽENÍ TÍMTO VÝBOREM
NA JEHO 36. ZASEDÁNÍ
konaném ve dnech 7. až 25. srpna 2006**

**Evropské centrum
pro práva Romů**

H-1386 Budapešť 62
PO Box 906/93
Maďarsko

Tel.: +36 1 4132200

Fax: +36 1 4132201

Kontaktní osoba CEDAW:

Ostalinda Maya

ostalinda@errc.org

Liga lidských práv

Na Rybníčku 16

120 00 Praha 2

Česká republika

Tel.: +420 224 816 765

Fax: +420 224 961 092

Kontaktní osoba CEDAW:

Gwendolyn Albert

galbert@llp.cz

Gender studies

Gorazdova 20

120 00 Praha 2

Česká republika

Tel./fax: 224 915 666

Kontaktní osoba CEDAW:

Alena Králíková

alena.kralikova@genderstudies.cz

OBSAH

PŘEDKLÁDAJÍCÍ ORGANIZACE

STRUČNÉ SHRnutí

PRÁVNÍ A POLITICKÝ RÁMEC ČESKÉ REPUBLIKY S OHLEDEM NA ROVNÁ PRÁVA ŽEN A MUŽŮ

1. ČLÁNKY 10, 12 A 16: NUCENÁ STERILIZACE ROMSKÝCH ŽEN

SOUVISEJÍCÍ INFORMACE
ŠETŘENÍ A ZPRÁVA OMBUDSMANA
SOUDNÍ ŘÍZENÍ V PŘÍPÁDECH PROTIPRÁVNÍCH STERILIZACÍ
TRESTNÍ ŘÍZENÍ
ROMSKÉ ŽENY PROTIPRÁVNĚ STERILIZOVANÉ NA SLOVENSKU
PŘIPOMÍNKY K INFORMACÍM TÝKAJÍCÍM SE TĚCHTO ZÁLEŽITOSTÍ,
POSKYTNUTÝM VLÁDOU ČESKÉ REPUBLIKY VÝBORU CEDAW
DALŠÍ VLÁDNÍ OPATŘENÍ POŽADOVANÁ PRO SJEDNÁNÍ SPRAVEDLNOSTI
VE VĚCI PROTIPRÁVNÍCH STERILIZACÍ ROMSKÝCH ŽEN V ČESKÉ REPUBLICE
DOPORUČENÍ VLÁDNÍCH OPATŘENÍ

2. PREAMBULE, ČLÁNKY 1 A 2: DOMÁCÍ NÁSILÍ

INTERDISCIPLINÁRNÍ PŘÍSTUP K ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ DOMÁCÍHO NÁSILÍ
OBČANSKÁ SPOLEČNOST
PRÁVNÍ PŘEDPISY
OBTÍŽNÁ FINANČNÍ SITUACE OBĚTÍ
NOVELA PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ PROTI DOMÁCÍMU NÁSILÍ
DOPORUČENÍ VLÁDNÍCH OPATŘENÍ

3. ČLÁNKY 2, 3 a 11: INSTITUCIONÁLNÍ MECHANISMY A METODY PODPORY A ZROVNOPRÁVNĚNÍ ŽEN; ZVLÁŠTNÍ ZAMĚŘENÍ NA PROBLÉMY ROVNOSTI NA TRHU PRÁCE

DISKRIMINACE
POZITIVNÍ OPATŘENÍ
VLÁDNÍ POLITIKA
DOPORUČENÍ VLÁDNÍCH OPATŘENÍ

4. ČLÁNKY 7 A 8: ŽENY V ROZHODOVACÍCH PROCESECH – ÚČAST ŽEN V POLITICE

4.2 DOPORUČENÍ VLÁDNÍCH OPATŘENÍ

5. ČLÁNEK 10: VZDĚLÁVÁNÍ

ÚČAST ŽEN NA STUDIU VĚDECKÝCH A TECHNICKÝCH OBORŮ
SEGREGACE ROMSKÝCH DĚTÍ VE VZDĚLÁVACÍM SYSTÉMU ČESKÉ
REPUBLIKY

DOPORUČENÍ VLÁDNÍCH OPATŘENÍ

6. ČLÁNEK 16: MANŽELSTVÍ A RODINA

PÉČE O DÍTĚ

DOPORUČENÍ VLÁDNÍCH OPATŘENÍ

7. ČLÁNEK 5: BOJ PROTI STEREOTYPŮM

7.2 DOPORUČENÍ VLÁDNÍCH OPATŘENÍ

Předkládající organizace

Evropské centrum pro práva Romů (ERRC) je mezinárodní veřejnoprávní organizací účastníci se řady aktivit zaměřených na boj proti rasismu vůči Romům a pošlapávání lidských práv Romů, zvláště strategických soudních řízení, mezinárodní advokacie, výzkumu a vytváření politiky a školení romských aktivistů. Informace o Evropském centru pro práva Romů jsou k dispozici na webových stránkách <http://www.errc.org>.

Gender studies, o.p.s. (GS) je nevládní nezisková organizace plnící funkci informačního, konzultačního a vzdělávacího centra, které se zabývá vztahy mezi ženami a muži a jejich pozicí ve společnosti. Cílem této organizace je shromážďovat, analyzovat, zpracovávat a šířit informace týkající se genderových problémů. Prostřednictvím konkrétních projektů GS aktivně ovlivňuje změny ohledně rovných příležitostí v různých oblastech jako jsou institucionální mechanismy, trh práce, účast žen v politice, informační technologie, atd. GS rovněž provozuje knihovnu nabízející různé publikace a materiály týkající se feminismu, genderových studií, práv žen a mužů. Další informace lze nalézt na webových stránkách <http://www.en.genederstudies.cz/>

Liga lidských práv (Liga) je nevládní organizací poskytující komplexní právní poradenství obětem hrubého porušování lidských práv, zvláště příslušníkům romské menšiny, obětem domácího násilí a dětem. Jejím cílem je vytvořit společnost, ve které Česká republika bude aktivně chránit lidská práva svých občanů a respektovat ducha i literu mezinárodních úmluv týkajících se lidských práv, jichž je signatářem. Další informace lze nalézt na webových stránkách <http://www.llp.cz>.

Na této stínové zprávě se podílely tři shora uvedené organizace, podle svých odborných zkušeností:

- Evropské centrum pro práva Romů: antidiskriminační zákon, protiprávní sterilizace romských žen, diskriminace romských žen v sektoru vzdělávání, zaměstnanosti, bydlení, zdravotní péče a sociálních služeb, zejména problémy rasové segregace v oblasti vzdělávání;
- Genderová studia: antidiskriminační zákon, stereotypy, účast žen v politice, vzdělávání, trh práce, péče o děti.
- Liga lidských práv: domácí násilí, rasová segregace romských dětí v oblasti vzdělávání, protiprávní sterilizace romských žen.

Tyto organizace poskytly příslušné materiály podle svých odborných znalostí a zkušeností. Pro některé níže uvedené kapitoly poskytla informace více než jedna organizace.

Stručné shrnutí

Evropské centrum pro práva Romů (ERRC), Gender studies a Liga lidských práv (dále jen „partneři“) společně předkládají Výboru OSN pro odstranění všech forem diskriminace žen (dále jen „Výbor“) tuto stínovou zprávu, obsahující připomínky k Třetí pravidelné zprávě České republiky předložené v souladu s Článkem 18 Úmluvy OSN o odstranění všech forem diskriminace žen (dále jen „Úmluva“).

Tato stínová zpráva řeší řadu oblastí vážného porušování lidských práv žen, včetně jeho extrémních forem jako domácí násilí a nucená sterilizace, jakož i problematické právní předpisy, politiku a praxi v řadě oblastí relevantních s ohledem na tuto Úmluvu. Tato stínová zpráva není komplexní. Jejím jediným cílem je prezentovat několik oblastí problematických právních předpisů, praxe a politiky vznikajících v oblastech, kterých se tato Úmluva týká. Stínová zpráva je strukturována v souladu s příslušnými články Úmluvy.

Orgány České republiky nedávno uznaly – avšak v žádném případě dosud přiměřeně neřešily – problém protiprávní **sterilizace romských žen**. V prosinci roku 2005 veřejný ochránce práv (dále jen „ombudsman“) vydal zprávu, jež konstatovala, že podle šetření ombudsmana byly během éry komunismu i po roce 1989 prováděny sterilizace bez svobodného informovaného souhlasu. Nejnovější doložený případ je z roku 2001. **Převážná většina obětí jsou romské ženy**. Ombudsman doporučil několik legislativních, metodologických a reparačních opatření. Navzdory doporučením ombudsmana dosud jen minimum obětí dosud získalo odškodnění; bez vládních opatření většina z nich nebude umožněn přístup ke spravedlnosti. V souvislosti s těmito mimořádnými poškozeními dosud nikdo nebyl orgány České republiky stíhán. Odpovědi vlády České republiky na dotazy Výboru CEDAW k těmto záležitostem jsou velmi nedostatečné.

Pokud jde o problém **domácího násilí**, bylo dosaženo značného pokroku, zvláště s ohledem na právní ochranu obětí. Avšak efektivnost legislativy je ohrožena nedostatečným vyškolením policie, lékařů a pracovníků organizací pro ochranu práv dítěte; nedostatečným interdisciplinárním přístupem k tomuto problému na místní úrovni; absencí terapeutických programů pro pachatele i oběti; úplnou absencí služeb pro oběti v některých regionech, stejně jako celkovou absencí komplexních služeb v celé zemi; absencí nezávislého mechanismu pro vyšetřování obvinění z trestných činů spáchaných příslušníky policie nebo bývalými příslušníky policie; obtížnou finanční situací většiny obětí; a nedostatečnou ochranou před pronásledováním (stalking) .

Právní ochrana vůči diskriminaci zůstává nedostatečná proto, že navzdory úsilí a tlaku řady organizací, včetně Evropské unie, Parlament České republiky do dnešního dne nepřijal komplexní antidiskriminační zákon. Ženy trpí přímými i nepřímými formami diskriminace na trhu práce, avšak romské ženy pociťují zvláště extrémní úroveň diskriminace, často zesilující intenzivní úroveň antipatie vůči Romům v České republice. Orgány České republiky řešily velmi málo případů diskriminace z důvodu pohlaví a pouze několik případů diskriminace romských žen bylo vyřešeno pozitivně. Dosud nebyly využity právní možnosti zavedení pozitivních povinností najímat ženy, zvláště ženy z etnických menšin. Existuje hluboký odpor veřejnosti vůči pozitivním opatřením ve prospěch romských žen, a v České republice dosud nejsou známy příklady pozitivních opatření pro najímání romských žen do běžných zaměstnání.

Vládní politika řešení diskriminace žen, zvláště žen z marginalizovaných skupin, byla do dnešního dne neúčinná, pokud vůbec existovala, a v mnoha oblastech neexistuje dodnes. **Neúčinnost vládní politiky** je ovlivněna tím, že vláda neuděluje prioritu rovnosti pohlaví na úrovni, kterou si tento problém zaslouhuje. Kromě toho existuje všeobecná absence povědomí veřejnosti o tomto problému a všeobecné nedodržování rovnosti pohlaví mezi politickými činiteli. Podpora rovnosti pohlaví vládou není dlouhodobá ani strukturovaná. Veškeré aktivity v této oblasti jsou téměř výhradně realizovány nevládními organizacemi (NNO), ačkoli jde o aktivity, jež by měly být vyvíjeny nebo alespoň podporovány státem. Na regionální úrovni neexistují žádné aktivity koncipované tak, aby strukturálně zvažovaly problémy rovnosti pohlaví. Opatření vlády vůči genderovým stereotypům jsou nedostatečná a nevýznamná. Několikanásobná diskriminace romských žen není předmětem žádné efektivní vládní politiky, a opatření v této oblasti jsou mimořádně slabá.

Účast žen v politice zůstává nízká. Dosud nevstoupil v platnost zákon zaměřený na zlepšení zastoupení žen v řadě zastupitelských orgánů (včetně Parlamentu České republiky a Evropského parlamentu). Zmíněný návrh zákona se navíc týká pouze omezeného počtu orgánů. Česká republika má jeden z nejhorších poměrů zastoupení žen ve veřejném životě v celé Evropské unii.

Vláda dosud nepřijala žádná opatření pro zvýšení **nízké účasti žen na studiu vědeckých a technických oborů**. **Reforma školství dosud byla kosmetická a formální, s malým dopadem na desegregaci školství České republiky tak, aby romské děti měly rovný přístup ke vzdělání.**

Je velmi obtížné získat výživné na dítě v případech, kdy příslušný orgán nařídil platit výživné na dítě rodiči, jenž není součástí domácnosti a neplní své závazky placení výživného. To má vážný nepříznivý dopad na finanční situaci osamocených matek. Návrh zákona, jenž navrhoval úhradu výživného státem za rodiče neplnící své závazky a poté zpětné vymáhání splatných částek od příslušného rodiče (namísto ponechání všech opatření v těchto záležitostech na osamoceném rodiči pečujícím o děti), byl zamítnut.

A konečně: **Česká republika zůstává zemí EU s nejvyšším počtem dětí do tří let umístěných do ústavní péče.**

Právní a politický rámec České republiky s ohledem na rovná práva žen a mužů

Československá socialistická republika podepsala v Kodani dne 17. července 1980 Úmluvu OSN o odstranění všech forem diskriminace žen (CEDAW). Dne 1. ledna 1993, po rozdělení České a Slovenské federativní republiky na dva nezávislé státy, vznikla Česká republika. Dne 19. ledna 1993 se Česká republika stala členem OSN a od bývalého Československa převzala všechny závazky, včetně CEDAW, týkající se ochrany lidských práv. V roce 1994 Česká republika předložila Výboru pro odstranění všech forem diskriminace žen (dále jen „Výbor“) rozsáhlou Úvodní zprávu k této Úmluvě týkající se období let 1993 – 1994. Druhá a třetí pravidelná zpráva obsahovaly popisy důležitých změn dosažených od vzniku Úvodní zprávy (tyto zprávy se týkají období do roku 2002) a seznam schválených právních a jiných opatření dokládajících pokrok dosažený při odstraňování diskriminace žen, důležitých změn v postavení žen, opatření zaměřených na odstranění zbývajících překážek integrace žen do politického, sociálního, ekonomického a kulturního života, a konečně problémů zdůrazněných Výborem, které Česká republika dosud nebyla schopna vyřešit.

Po volbách v červnu 1998 vláda zdvojnásobila své úsilí zaměřené na splnění závazků v oblasti ochrany a podpory lidských práv. V září 1998 byl ustaven zmocněnec vlády České republiky pro lidská práva. V prosinci 1998 vláda zřídila Radu vlády České republiky pro lidská práva coby poradní a koordinační orgán vlády pro problémy ochrany lidských práv a základních svobod osob nacházejících se v jurisdikci České republiky. Hlavním úkolem Rady je monitorovat plnění mezinárodních závazků České republiky a realizaci závazků vznikajících na základě mezinárodních smluv a úmluv. Pokud jde o mezinárodní závazky přijaté Českou republikou, Rada vytvořila poradní orgány (odborné sekce pro monitoring dodržování ratifikovaných smluv v konkrétních oblastech lidských práv a svobod). V souladu se stanovami Rady se jedna z osmi sekcí věnuje rovným příležitostem pro muže a ženy. Od 1. ledna 2002 se tato sekce nazývá CEDAW.

Rada vlády pro rovné příležitosti žen a mužů existuje od roku 2001. Zpočátku stál v jejím čele ministr práce a sociálních věcí, poté tuto funkci převzal člen Parlamentu ČR. Členy Rady jsou nejen ministři, nýbrž rovněž zástupci akademických kruhů a nevládních organizací. Rada plní funkci poradního orgánu v oblasti problémů rovných příležitostí; může pouze předkládat doporučení, nikoli přijímat rozhodnutí. Od roku 1998 byla funkce koordinátora politik rovnosti pohlaví udělena Ministerstvu práce a sociálních věcí. Od 1. ledna 2002 byly v centrech pro genderová studia každého ministerstva zřízeny pozice minimálně na poloviční úvazek za účelem rozvoje a monitoringu problémů rovnosti pohlaví a rovné účasti žen a mužů (gender mainstreaming) v rámci příslušného ministerstva a oblasti jeho působnosti.

Zásada rovných práv mužů a žen je zakotvena v Článcích 3 a 10 Ústavy České republiky: v Článku 3 je uvedeno, že „Součástí ústavního pořádku České republiky je Listina základních práv a svobod“, v Článku 10 stojí, že „Ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána, jsou bezprostředně závazné a nadřazené národnímu právu.“

Dne 1. ledna 2001 vstoupil v platnost nový Zákoník práce, jenž přinesl velkou změnu do oblasti rovných příležitostí, zvláště s ohledem na základní zásadu rovného zacházení s muži a ženami v přístupu k zaměstnání, odbornému vzdělávání, pracovnímu postupu a pracovním podmínkám, a zákaz jakéhokoli druhu diskriminace v pracovněprávních vztazích na základě pohlaví. Skutečnost, že tato zásada je zahrnuta do všeobecné části Zákoníku práce, ukazuje její všeobecnou důležitost v celé pracovněprávní legislativě České republiky. V roce 2004 byl

Zákoník práce novelizován, aby zahrnoval definice přímé a nepřímé diskriminace, šikany a sexuálního obtěžování na pracovišti; podobně Zákon o zaměstnanosti byl rovněž doplněn o kapitoly týkající se boje proti diskriminaci při výkonu pracovního poměru a před uzavřením pracovního poměru (tj. zákaz diskriminace v rámci vstupních pohovorů).

Existuje nedostatek demografických statistik týkajících se menšin v České republice, zvláště romské menšiny, jež je nicméně 1) početná, 2) viditelnější než například menšina slovenská či ukrajinská a 3) menšinou, jež byla předmětem velmi vysoké úrovně cílené antipatie, což má mimo jiné za následek vysokou úroveň rasového násilí a diskriminace, jakož i rasově zaměřené nucené sterilizace, jak podrobně uvedeno níže.

V České republice jsou jisté kategorie žen mimořádně ohroženy diskriminací, a to téměř ve všech sektorech. Pokud jde například o zaměstnanost, výzkum ERRC provedený v roce 2005 společně se Společenstvím Romů na Moravě ukazuje, že Romové mají 8x větší pravděpodobnost, že budou nezaměstnaní než neromové; 61% Romů v produktivním věku je bez práce, z čehož 35% je dlouhodobě nezaměstnaných; 78% Romů v produktivním věku zažilo trvalou nezaměstnanost trvající jeden rok nebo déle; a - což je šokující - každý třetí Rom trpěl trvalou nezaměstnaností trvající pět nebo více let. V oblasti vzdělávání je podle nejnovějších dostupných údajů více než polovina romských dětí v České republice umístěna ve školách nebo třídách pro mentálně postižené děti. Dramatické zvýšení násilného vystěhovávání z domů a bytů v posledních letech dopadá velmi nerovnoměrně na Romy, a jsou rozšířeny zprávy o rasové diskriminaci v přístupu k bydlení. Jiné oblasti, kde je pravidelně hlášena rasová diskriminace, zahrnují postupy umístování dětí do státní ústavní péče a téměř všechny aspekty trestního práva. Genderové aspekty shora uvedených skutečností dosud nebyly předmětem příkladné studie, avšak neexistují žádné údaje, že romské ženy jsou vyloučeny z působení těchto sil, a zároveň existuje mnoho informací o několikanásobné diskriminaci, jež zesiluje účinky rasové a genderové diskriminace pojímané samostatně. Je podivné, že existuje téměř úplná absence vládní politiky zaměřené na řešení tak závažných problémů, jakým romské ženy čelí.

1 Protiprávní sterilizace romských žen: Články 10, 12 a 16 Úmluvy:

Výbor CEDAW si vyžádal a následně od vlády České republiky obdržel informace týkající se problému protiprávních sterilizací.²³ Odpověď vlády České republiky Výboru CEDAW v této věci zřejmě zcela závisí na informacích poskytnutých Ministerstvem zdravotnictví České republiky a je zavádějící a neúplná.

Níže uvedené kapitoly:

- (i) Přezkoumání (dosud neúspěšného) úsilí řady stran, včetně organizací české a mezinárodní občanské společnosti a některých orgánů vlády České republiky, o zajištění spravedlnosti pro oběti protiprávních sterilizací a změny zákonů a politiky za účelem zamezení této praxe v České republice jednou provždy;
- (ii) Podrobná připomínka k materiálu týkající se této záležitosti poskytnutému vládou České republiky Výboru CEDAW;
- (iii) Předložení doporučených opatření, jež jsou nyní požadována za účelem zajištění spravedlnosti v této oblasti, jakož i zajištění změny zákonů a politiky tak, aby došlo k zamezení této praxe v České republice jednou provždy.

1.1 Související informace

1.1.1. Od 70. let minulého století do roku 1990 vláda České republiky programově sterilizovala romské ženy v rámci politiky zaměřené na snížení „vysoké, nezdravé“ porodnosti romských žen. Tato politika byla popsána československou disidentskou iniciativou Charta 77 a rozsáhle zdokumentována ke konci 80. let 20. století disidenty Zbyňkem Andršem a Rubenem Pellarem. Organizace Helsinki Watch (nyní Human Rights Watch) řešila tento problém v rámci komplexní zprávy zveřejněné v roce 1992 týkající se situace Romů v Československu, která došla k závěru, že tato programová praxe byla ukončena v polovině 90. let 20. století. Řada případů protiprávních sterilizací, ke kterým došlo do roku 1990 v bývalém Československu, byla rovněž nedávno zdokumentována ERRC. V roce 1992 byla jménem romských žen sterilizovaných na území ČSSR podána trestní oznámení státnímu zástupci České republiky a státnímu zástupci Slovenské republiky. Tehdejší státní zástupce České republiky dospěl k závěru, že k trestným činům došlo, avšak nikdo nebyl trestně stíhán a žádná oběť nezískala odškodnění ani se jí nedostalo veřejné omluvy za poškození, které utrpěla.²⁴ Žádná romská žena protiprávně sterilizovaná orgány České republiky nikdy nedosáhla spravedlnosti za újmu, která byla na těchto ženách za komunismu systematicky páchána..

1.1.2. Během let 2003 a 2004 provedly ERRC a partnerské organizace v České republice řadu terénních výzkumů za účelem zjištění, zda metody protiprávní sterilizace pokračovaly i po roce 1990 a zda pokračují i v současnosti. Závěry těchto výzkumů ukázaly, že existuje opodstatněný důvod k obavě, že až do roku 2001 - a možná až do roku 2004 - byly tyto ženy v České republice podrobovány sterilizacím a že romské ženy v České republice jsou vystaveny velkému riziku, že budou sterilizovány bez plně informovaného souhlasu.

²³ Viz (i) Výbor pro odstranění diskriminace žen, pracovní skupina ustavená před jeho třicátým šestým zasedáním, jež se koná ve dnech 7.-25. srpna 2006, Seznam problémů a dotazů pro zvažování pravidelných zpráv, Česká republika, (CEDAW/C/CZE/3), 22. únor 2006, bod 27, a (ii) Výbor pro odstranění diskriminace žen, pracovní skupina ustavená před jeho třicátým šestým zasedáním ve dnech 7.-25. srpna 2006, Odpovědi na seznam problémů a dotazů pro zvažování třetí pravidelné zprávy, Česká republika, bod 27.

²⁴ Viz veřejný ochránce práv, „Závěrečné stanovisko veřejného ochránce práv ve věci sterilizací prováděných v rozporu s právem a návrhy opatření k nápravě“, 23. prosinec 2005, pp. 28-35 (dále jen „Zpráva ombudsmana“; odkazy na stránky odkazují na oficiální anglický překlad).

1.1.3. V tak závažné záležitosti s potenciálně nevratnými důsledky jako je sterilizace je podmínka plně informovaného souhlasu splněna pouze tehdy, pokud pacientka byla dostatečně a přiměřeně informována o tomto postupu a jeho alternativách, jakož i o důsledcích a rizicích s ním spojeným, a pokud následně s tímto postupem souhlasila ze své vlastní svobodné vůle a bez jakéhokoli nátlaku nebo dezinformace. Mimo to, všechny příslušné informace musí být poskytnuty v dostatečném předstihu před samotným zákrokem tak, aby pacientka měla čas podrobně zvážit všechny důsledky a mít možnost si zákrok rozmyslet.²⁵

1.1.4 O sterilizaci bez informovaného souhlasu se zmiňuje řada ustanovení Úmluvy o lidských právech a biomedicíně, včetně **Článku 10(h)**, který stanovuje, že vládní strany mají povinnost přijmout přiměřená opatření, aby zajistily zdraví a pohodu rodin, včetně informací a rad o plánovaném rodičovství. Tyto metody rovněž vážně zpochybňují dodržování **Článku 16** této Úmluvy státem, neboť tento článek požaduje na vládních stranách, aby „přijaly veškerá vhodná opatření .... ve všech záležitostech týkajících se manželství a rodinných vztahů“. Tato Úmluva zvláště požaduje, aby vládní strany zajistily mužům a ženám stejná práva svobodného a odpovědného rozhodování o počtu a věkovém rozdílu jejich dětí a zároveň přístup k informacím, vzdělávání a prostředkům, jež jim umožní tato práva uplatňovat. V **Článku 12** Úmluvy CEDAW se uvádí, že vládní strany musí zajistit ženám vhodné služby související s těhotenstvím, porodem a obdobím po porodu.

1.1.5 **Všeobecné doporučení CEDAW č. 21** zdůrazňuje důležitost přístupu k informacím, zvláště v souvislosti se sterilizací.²⁶ V souladu s **Všeobecným doporučením č. 24** Výbor CEDAW po signatářích požaduje, aby předcházely formám násilí jako jsou sterilizace bez souhlasu, neboť porušují práva žen na informovaný souhlas a důstojnost. Konečně ve **Všeobecném doporučení č. 19** se uvádí, že sterilizace nepříznivě ovlivňuje fyzické i duševní zdraví žen.

1.1.6 Během výzkumu prováděného ERRC v letech 2003 až 2004 bylo zjištěno, že romské ženy v České republice byly v posledních letech skutečně protiprávně sterilizovány. Doložené případy zahrnují:

- Případy, kdy před operací vůbec nebyl udělen souhlas, ať již ústní nebo písemný;

---

²⁵ Ve své publikaci *Úvahy pro formulaci právních předpisů o reprodukčním zdraví* Světová zdravotnická organizace konstatuje, že „jednou z klíčových zásad poskytování služeb zajišťujících reprodukční zdraví je svobodné a informované rozhodování. To je vyjádřeno pojmem „informovaný souhlas“, ačkoli vhodnějšími pojmy by bylo informované rozhodování nebo informovaná volba. Je zákonnou povinností poskytnout informace, jež jsou relevantní pro volbu, kterou pacient musí učinit, formou, které pacient rozumí a může si ji vybavit v paměti. Cílem je umožnit pacientu provedení nezávislé volby.“

Evropská úmluva o lidských právech a biomedicíně (ECHR) uvádí v Článku 5, že „Zásah do zdraví může být proveden pouze poté, co příslušná osoba k němu udělí svobodný a informovaný souhlas. Této osobě musí být poskytnuty předem přiměřené informace ohledně cíle a povahy tohoto zásahu, jakož i jeho důsledků a rizik. Tato osoba může svůj souhlas kdykoli svobodně odvolat.“ Ve vysvětlující zprávě k této Úmluvě se konstatuje, že „tyto informace musí být dostatečně jasné a vhodně formulované pro osobu, jež má tento zásah podstoupit. Tato osoba musí být schopna, pomocí pojmů, kterým rozumí, zvážit nezbytnost nebo užitečnost cíle a metod tohoto zásahu s ohledem na jeho rizika a nepohodlí nebo bolest, které způsobí.“

²⁶ Aby mohlo být přijato informované rozhodnutí o bezpečných a spolehlivých antikoncepčních prostředcích, ženy musí mít informace o antikoncepčních prostředcích a jejich používání a musí mít zaručen přístup ke vzdělávání v oblasti sexu a plánovaného rodičovství, jak stanoveno v článku 10(h) Úmluvy: „Ženy mají právo rozhodovat o počtu a věkovém rozdílu svých dětí.“

- Případy, kdy souhlas byl zajištěn během porodu nebo krátce před ním nebo během pokročilých porodních bolestí, tj. za okolností, kdy matka má velké bolesti anebo je ve velkém stresu;
- Případy, kdy byl souhlas údajně udělen (i) na základě nesprávného pochopení použité terminologie, ii) po poskytnutí očividně zavádějících informací nebo (iii) bez vysvětlení důsledků či možných vedlejších účinků sterilizace nebo bez poskytnutí přiměřených informací o alternativních metodách antikoncepce;
- Případy, kdy úředníci vyvíjeli tlak na romské ženy, aby podstoupily sterilizaci, včetně použití finančních pobídek nebo hrozbě odejmutí sociálních dávek.

1.1.7 V řadě případů doložených v letech 2003 a 2004 zřejmě při konzultaci pacientky s lékařem hrála roli explicitní rasová motivace.²⁷

1.1.8 V červnu 2004 se ERRC setkalo s veřejným ochráncem práv (ombudsmanem) a jeho personálem za účelem projednání šetření těchto případů. V létě roku 2004 shromáždily ERRC a jeho partnerské organizace IQ Roma servis (Brno), Liga lidských práv (Praha a Brno) a Vzájemné soužití (Ostrava) důkazy pro stížnosti podané ombudsmanovi. Prvních deset stížností bylo podáno v září roku 2004.

1.1.9 Ačkoli zveřejnění těchto stížností nebylo původně zamýšleno, veřejnost se o nich dozvěděla a od poloviny září roku 2004 média České republiky o této záležitosti obšírně informovala veřejnost. Tyto informace, až na několik výjimek, opatrně sympatizovaly s oběťmi. Řada žen poskytla interview televizi a tisku se zatemněnými obličejemi a bez uvedení jmen. V důsledku této pozornosti médií se řada dalších obětí rozhodla k podání svých vlastních stížností ombudsmanovi.

1.1.10 V období do září roku 2005 podalo stížnosti ombudsmanovi osmdesát sedm obětí protiprávní sterilizace. Až na jednu výjimku byly všechny oběti ženy, v drtivé většině ženy romského původu. Mnoho stížností pocházelo z Moravy – zvláště severní – ačkoli celkové geografické rozšíření stížností potvrdilo počáteční hypotézu výzkumných pracovníků, že protiprávní sterilizace jsou systémovým problémem zdravotnictví a systému sociální péče celé České republiky.

1.1.11 Na počátku roku 2005 přibližně 25 žen protiprávně sterilizovaných českými zdravotníky ustavilo skupinu na obranu obětí s názvem Spolek žen poškozených sterilizací s cílem vyvíjet tlak na příslušné orgány a dosáhnout spravedlnosti. Fakt, že se samotné oběti zorganizovaly, vystoupily na veřejnost a převzaly iniciativu ve vyvíjení tlaku za účelem změny je jedním z největších úspěchů celé problematiky.

1.2 Šetření a zpráva ombudsmana

1.2.1 Na základě těchto stížností ombudsman v roce 2005 provedl šetření sterilizační praxe. Jak uvádí zpráva poskytnutá Výboru CEDAW vládou České republiky, ombudsman uzavřel dohodu s Ministerstvem zdravotnictví ČR, na základě které MZČR ustavilo expertní přezkumnou komisi, jež měla na žádost ombudsmana zajišťovat lékařské záznamy v příslušných nemocnicích a zodpovídat jeho ombudsmana ke kterémukoli danému případu.

²⁷ Skutečnost, že téměř všechny oběti zpochybnily tyto metody – a související informace, že převážná většina obětí jsou romské ženy – v té době dosud nebyla zcela zřejmá.

Tato expertní přezkumná komise byla pověřena úkolem nejen přezkoumat, zda tyto zásahy byly provedeny v souladu s přiměřenou lékařskou praxí, nýbrž rovněž zjistit, zda byly splněny právní podmínky při jejich provedení.

1.2.2 Protože šetření expertní přezkumné komise trvalo neúměrně dlouho, ombudsman se rozhodl, že uzavře své šetření po přezkoumání 50 případů. V souladu s §18 odst. 1 Zákona o ombudsmanovi vydal zprávu popisující pouze tyto případy, přičemž Ministerstvu zdravotnictví vytkl nedostatečné šetření, jakož i chybné nebo dokonce chybějící závěry zjištěných skutečností.

1.2.3 Zpráva ombudsmana, zveřejněná v prosinci roku 2005, ve svém závěru konstatuje, že veřejný ochránce práv se domnívá, že problém sexuální sterilizace prováděné v České republice buď na základě nesprávné motivace nebo nezákonně existuje, a že se s ní česká společnost musí vyrovnat.

1.2.4 Zpráva ombudsmana dochází k závěru, že v šetřených případech lze identifikovat nedostatky v právní kvalifikaci souhlasu sterilizovaných osob. Zpráva shledává, že ve velké většině zkoumaných případů nebyla dodržována právní ani procesní opatření. Z rozhovorů s pracovníky kanceláře ombudsmana vyplynulo, že zatímco za komunismu byly politika a právo v zásadě dodržovány (čímž se rozumí, že čeští sociální pracovníci řádně realizovali politiku podporující sterilizaci romských žen), po oficiálním ukončení praxe podporující metodu nucených sterilizací v roce 1991 řada lékařů zjevně jednala mimo zákon a v této praxi pokračovala. Na tiskové konferenci, kde byla uvedena zpráva ombudsmana, zástupkyně ombudsmana Anna Šabatová hovořila o tomto jevu jako o „zcela deformované praxi české lékařské komunity.“

1.2.5 Přibližně třetina zprávy ombudsmana (strany 25-59) se týká „Sterilizace a romské komunity“ a dochází k závěru, že praxe byla rasově motivována. Kasuistiky v této zprávě uvedené obsahují například případy, kdy lékařské záznamy odhalují, že sociální pracovníci a lékaři doporučovali porody císařským řezem, aby vytvořili „podmínky“ pro to, aby se sterilizace jevila jako zákonná a nezbytná.

1.2.6 Text této zprávy rovněž zahrnuje podrobná shrnutí vládní politiky Československa vůči Romům v 70. a 80. letech 20. století, kdy sociální pracovníci byly zapojeni do kontroly porodnosti Romů – považované politiky za příliš vysokou - a vytváření praxe neoprávněného zasahování do práv romských rodin, tedy praxe, která trvá dodnes. Zpráva rovněž obsahuje samostatnou kapitolu o historii eugeniky v Československu, kterou autoři zprávy evidentně považují za klíč k určení politiky a praxe v ní podrobně obsažené.

1.2.7 A konečně: zpráva konstatuje, že během roku 2005 ombudsman podal řadu trestních oznámení ve věci případů, které šetřil (viz níže).

1.2.8 Navzdory přezkoumání rozsáhlých důkazů svědčících o tom, že síly usilující o přinucení romských žen zřít se své reprodukční schopnosti prostřednictvím extrémních, neoprávněných či nátlakových sterilizačních metod byly ve skutečnosti podníceny rasově motivovanými úvahami, ombudsman nedošel k závěru, že tyto případy byly diskriminační na základě příslušnosti k rase. Důvod je zřejmě ten, že takový závěr je příliš kontroverzní, neboť veřejné mínění České republiky dosud není schopno uznat, že rasismus vůči Romům v dnešní České republice je živou skutečností.

1.2.9 Ombudsman rovněž vylučuje možnost spáchání trestného činu genocidy, ačkoli skutečnosti v určitých oblastech vedou k obavám, že takový závěr je předčasný. Například na sídlišti Chánov, nedaleko severočeského města Most, byla během 80. let 20. století prováděna cílená kampaň zahrnující nabídky finančních pobídek i hrozby odnětí sociálních dávek nebo umístění dětí do státních ústavů, jež vedla ke sterilizaci desítek, ne-li stovek romských žen. Osobou, kterou přeživší oběti těchto metod opakovaně jmenují jako vedoucí této kampaně za sterilizaci romských žen v Chánově, je sociální pracovnice jménem „paní Machačová“, o které se někteří domnívají, že již zemřela. Partnerům projektu není známo, že by v této souvislosti proběhlo jakékoliv oficiální šetření aktivit sociálních pracovníků anebo lékařů v Chánově.

1.2.10 Ombudsman ve své zprávě uvádí tři oblasti doporučení:

- 1) Změny domácího práva České republiky za účelem lepšího zakotvení zásady informovaného souhlasu v těchto oblastech;
- 2) Doplnující opatření zajišťující změnu kultury s ohledem na informovaný souhlas v lékařské komunitě i mezi pacienty;
- 3) Zjednodušený postup odškodnění pro oběti v případech, kdy se realizace politiky protiprávní sterilizace účastnili sociální pracovníci.

1.2.11 Pro účely Výboru předkládající organizace připojují ke své stínové zprávě oficiální anglický překlad zprávy ombudsmana České republiky jako přílohu.

1.2.12 Evropské centrum pro práva Romů a Liga lidských práv, jež jsou partnery této stínové zprávy, uvítaly zprávu ombudsmana jako nejvýznamnější událost v rámci nápravy těchto poškození v zemích postkomunistického světa. Bez ohledu na skutečnost, že obě organizace se domnívají, že (i) řada problémů byla ze zprávy úmyslně vypuštěna; že (ii) jisté problémy nejsou charakterizovány zcela přesně (zvláště role rasismu při ovlivňování a realizaci této systematické praxe), (iii) je jisté, že vzhledem ke konkrétní politické situaci, jež v současné době v České republice převládá, je tato zpráva ve své podobě velmi silným dokumentem, který obsahuje řadu velmi důležitých závěrů a nových informací o této problematice.

1.2.13 Je proto velmi znepokojující, že (i) během šesti měsíců, jež uplynuly od zveřejnění této zprávy, žádný orgán České republiky na vysoké úrovni neučinil žádné veřejné prohlášení k této záležitosti, a to navzdory úsilí kanceláře ombudsmana a jiných osob o získání vyjádření k závěrům této zprávy od Parlamentu ČR, Úřadu předsedy vlády nebo jiných vládních orgánů; (ii) neexistují žádné signály, že kterýkoli vládní orgán České republiky hodlá brzy dohledné době konat na základě těchto nebo jakýchkoli jiných existujících doporučení k tomuto problému vydaných.²⁸

1.3 Soudní řízení v případech protiprávních sterilizací

1.3.1 Zpráva ombudsmana následovala po rozhodnutí Okresního soudu v Ostravě ze dne 11. listopadu 2005, které shledalo porušení práva s ohledem na protiprávní sterilizaci paní Heleny Ferenčíkové provedenou zdravotnickým personálem České republiky v roce 2001.

²⁸ Návrh doporučení v této záležitosti, zpracovaný poradním Výborem pro lidská práva a biomedicínu vlády České republiky, byl dne 19. května 2006 přezkoumán poradní Radou vlády ČR pro lidská práva a zaslán zpět tomuto výboru k revizi po silném protestu zástupců několika ministerstev, včetně Ministerstva zdravotnictví.

1.3.2 Dne 10. října 2001 paní Ferenčíková porodila ve Vítkovické nemocnici města Ostravy své druhé dítě, syna jménem Jan. Stejně jako první dítě paní Ferenčíkové se i Jan narodil císařským řezem, a to ve 4:45 hodin ráno.

1.3.3. V době svého druhého porodu byla paní Ferenčíková sterilizována podvázáním vejcovodu. Ačkoli v jejích záznamech je uvedeno, že pacientka požaduje, aby byla sterilizována, lékaři Vítkovické nemocnice nedodrželi postupy uvedené v českých a mezinárodních právních předpisech, které zajišťují, že u závažného a ve většině případů nevratného postupu sterilizace musí souhlas pacientky splňovat normu úplného a informovaného souhlasu. Ačkoli bylo předvídáno dostatečně předem, že paní Ferenčíková porodí císařským řezem, její „souhlas“ se sterilizací byl zřejmě zajištěn lékaři několik minut před touto operací v době, kdy již kulminovaly porodní bolesti. V důsledku toho byla paní Ferenčíková při svém druhém porodu traumatizována a nevratně poškozena lékaři, kterým se světila do péče.

1.3.4 Ve svém rozhodnutí ze dne 11. listopadu 2005 ostravský soud uznal, že sterilizace paní Ferenčíkové byla protiprávní a tudíž nezákonná, a nařídil Vítkovické nemocnici, aby se písemně omluvila, protože tento úkon vážně zasáhl do její nejcitlivější oblasti a způsobil jí fyzickou i psychickou újmu.

1.3.5 Soud nicméně zamítl nárok paní Ferenčíkové na finanční odškodnění s odůvodněním, že zákonná lhůta pro tento nárok již vypršela. Právní zástupkyně paní Ferenčíkové Mgr. Michaela Tomisová (přidělená paní Ferenčíkové Evropským centrem pro práva Romů a Ligou lidských práv) podala proti tomuto bodu rozhodnutí odvolání. Toto odvolání je v současné době u Nejvyššího soudu v Olomouci.

1.3.6 V té době panovalo přesvědčení, že to byl první případ, kdy soud rozhodl v této záležitosti příznivě. Později se však ukázalo, že v roce 2000 soud v Plzni přiřkl částku ve výši 100 000 Kč (přibližně 2 500 Eur) jako odškodnění ženě, jež byla sterilizována v roce 1998. Lékaři tuto operaci provedli i přesto, že tato žena opakovaně a explicitně sterilizaci odmítala.

1.3.7 Navzdory dvěma příznivým rozhodnutím soudů České republiky je třeba si uvědomit, že ve většině těchto případů, jež jsou ERRC a partnerům známy, kdy ženy byly podrobeny extrémnímu poškození v podobě protiprávní sterilizace, je velmi nepravděpodobné, že soudní řízení budou moci být vůbec zahájena, tím méně vyhrána, pokud nebude vytvořen administrativní mechanismus pro poskytování odškodnění obětem, který by jim přiznával určitou úroveň presumpce poškození. Jinak mnohé (pokud ne většina) oběti nebudou mít přístup k řádnému odškodnění z jednoho nebo více následujících důvodů: (1) uplynutí zákonné lhůty pro uplatnění tohoto nároku, (2) nedostatek peněz, aby mohly riskovat občanskoprávní žalobu, (3) zničení lékařské dokumentace nemocnicí, (4) neflexibilita soudů při aplikaci norem dokazování v občanskoprávních žalobách.

1.4 Trestní řízení

1.4.1 Dne 11. března 2005 ombudsman předal osm případů sterilizace, jež byly rovněž přezkoumány Ministerstvem zdravotnictví České republiky, Nejvyššímu státnímu zástupci spolu s informací, že skutečnosti těchto případů ukazují na to, že pravděpodobně byly spáchány trestné činy. Ve třech z těchto případů expertní přezkumná komise Ministerstva

zdravotnictví rovněž navrhla předání těchto materiálů státnímu zástupci.²⁹ Od března byly Nejvyššímu státnímu zástupci předány další případy, jež byly v průběhu roku 2005 zasílány příslušným oddělením Policie České republiky. Trestní zákoník České republiky zahrnuje ustanovení zakazující tělesné poškození, a proto by v zásadě mohl představovat jeden ze způsobů, prostřednictvím kterého by oběti mohly usilovat o nápravu.

1.4.2 Po roce vyšetřování vede přístup orgánů činných v trestním řízení k těmto stížnostem k vážným obavám, že tyto postupy coby nápravné opatření nakonec nebudou účinné, navzdory jasným skutečnostem svědčícím v příslušných případech o porušení trestního práva. Policie vyslechla svědky - samotné sterilizované ženy a jejich manžele/partnery, jakož i příslušné zdravotnické pracovníky - a zadala odborné posudky. Za použití nepřesvědčivých argumentů nicméně většinu případů následně odložila. K datu předložení této stínové zprávy státní zástupce zamítl pět z osmi podaných případů.

1.4.3 Řada aspektů trestních řízení vede ke vzniku vážných obav. Názory expertní instituce, ze kterých vycházelo šetření, byly například takové, že správně indikovaný a správně provedený lékařský zákrok nemůže být trestným činem. Tento názor je předmětem diskuse, protože pokud je tento postup proveden bez souhlasu pacienta, porušuje zákon a hodnocení trestní povahy tohoto postupu tudíž závisí na jeho dalším hodnocení. Kromě toho - při sterilizaci provedené bez souhlasu je vážně poškozeno zdraví ženy a zhoršena její reprodukční schopnost - obvykle nevratně - po zbývající část jejího života. Státní zástupce, pověřený zajištěním zákonnosti některých z těchto předběžných řízení, se nezabýval tvrzeními sterilizovaných žen, že ačkoli technicky podepsaly žádosti o sterilizaci, podepsaly je za takových okolností, že provedené sterilizace nemohou být považovány za zákonné, protože nesplňovaly požadavek informovaného souhlasu.

1.4.4 Způsob, jakým byly hodnoceny důkazy během těchto předběžných řízení, rovněž vzbuzuje vážné obavy. V jednom případě bylo trestní vyšetřování ukončeno z důvodu, že ručně psaná poznámka na druhé straně lékařského záznamu provedená 50 minut před zásahem „pacientka požaduje sterilizaci“ je řádný souhlas se sterilizací. Pokud oběti nesouhlasily se sterilizací dobrovolně, expert je bizarně označil za „nezodpovědné“, což na straně tohoto experta naznačuje možnou zaujatost. Chování lékařů však bylo expertem charakterizováno jako správné.

1.4.5 Každý orgán činný v trestním řízení má právo vyhodnotit důkazy během jednotlivých etap řízení, ovšem pouze v rámci určitých omezení. To platí zvláště pro policii. V případech žen sterilizovaných bez jejich informovaného souhlasu policie provedla právní hodnocení skutkové podstaty těchto případů, jež podle právního zástupce obětí může provádět pouze nezávislý soud. Proto nás nepřekvapuje, že policie, jež nemá požadované právní vzdělání a odborné zkušenosti, vyhodnotila otázku (ne)existence svobodného a informovaného souhlasu v této záležitosti diametrálně odlišně než Krajský soud v Ostravě v následném občanskoprávním řízení (viz výše) a případ zamítla. Policejní orgán se rovněž podrobně nezabýval rasovou motivací těchto činů. Partneri nyní zvažují podání stížnosti k Ústavnímu soudu jménem žen, jejichž případy byly zamítnuty.

1.4.6 V důsledku shora uvedených skutečností se trestní právo České republiky pro romské oběti nucené sterilizace dosud neprokázalo jako účinný způsob zadostiučinění.

---

²⁹ Viz kap. 3.2 Zprávy ombudsmana.

1.5 Romské ženy protiprávně sterilizované na Slovensku

1.5.1. Existuje řada žen, jež nyní žijí v České republice, avšak byly sterilizovány na Slovensku před rozdělením České a Slovenské federativní republiky dne 1. ledna 1993. Stížnosti na nucenou sterilizaci romských žen na Slovensku dopadly podstatně hůře než stížnosti podané k dnešnímu dni v České republice, neboť slovenští činitelé popírají - v některých případech s odkazem na CEDAW³⁰ - že na Slovensku existuje jakýkoli problém, a v řadě případů činí nátlak na oběti a jejich obhájce, aby zachovali mlčení.³¹ Pokud je nám známo, činitelé České republiky nikdy nehovořili o těchto problémech se svými slovenskými protějšky, ačkoli řada těchto žen (i) je nyní občany České republiky a v každém případě (ii) byla v době výkonu protiprávní sterilizace občany Československa.

1.6. Připomínky k informacím týkajícím se těchto záležitostí, poskytnutým vládou České republiky Výboru CEDAW

1.6.1. Ve svém hodnocení pravidelných zpráv ze dne 22. února 2006 vzal Výbor CEDAW zprávu ombudsmana České republiky na vědomí, a požádal vládu ČR, aby:

---

³⁰ Dne 21. září 2004 Evropské centrum pro práva Romů předložilo, v rámci důvěrného mechanismu stížností, který je možno použít před Výborem OSN pro odstranění diskriminace žen (dále jen "postup CEDAW podle Článku 8"), údaje týkající se postupů provedených slovenskými úředními lékaři s ohledem na 49 romských žen. Tato stížnost zahrnovala údaje o 22 případech sterilizace provedené bez jakéhokoli souhlasu; 23 případech sterilizace, kdy byl souhlas se sterilizací získán protiprávně; a čtyřech případech, kdy sterilizace byla provedena po souhlasu, který byl zajištěn bez poskytnutí informací ohledně alternativních antikoncepčních prostředků.

Ve sdělení ze dne 1. srpna 2005 CEDAW sdělil rozhodnutí neprovést šetření záležitosti v souladu s Článkem 8, a to především z důvodu, že dne 1. ledna 2005 vstoupil v platnost nový Zákon o zdravotní péči, jenž zahrnoval ustanovení zajišťující „etickou lékařskou praxi, jakož i přístup k záznamům pacientů“. Ve sdělení CEDAW je však uvedeno, že ačkoli v současné době nebude provádět šetření této záležitosti v souladu s postupem stanoveným v Článku 8, „i nadále je znepokojen tím, že pravděpodobně došlo k jednotlivým případům sterilizace romských žen bez souhlasu nebo se souhlasem získaným násilím a že v této souvislosti byly problémy odpovědnosti a odškodnění dosud řešeny nedostatečně.“ Výbor dále doporučil vládě Slovenské republiky „aby tyto otázky sledovala a přiměřeně zvažila“.

Toto rozhodnutí, vydané důvěrně pro ERRC a vládu Slovenské republiky, bylo slovenskými veřejnými činiteli prostřednictvím veřejných prohlášení dramaticky zkesleno. Například, podle zprávy Slovenské tiskové agentury SITA vydané dne 29. září 2005, pan Jozef Centes, viceprezident trestní divize Úřadu státního zástupce, učinil prohlášení, že „na Slovensku nikdy nedošlo k nezákonné sterilizaci romských žen“, a tvrdil, že ke stejnému závěru došel Výbor OSN po přezkoumání tohoto problému na žádost předloženou Evropským centrem pro práva Romů. Prohlášení pana Centese byla kvitována a opakována řadou slovenských činitelů a široce citována v médiích. Mimo to byly rovněž slovenskými činiteli zkesleny názory řady evropských expertních orgánů, jež vyjádřily extrémní obavy z úkonů zdravotního personálu na Slovensku .

³¹ Jmenujme alespoň některá opatření přijatá orgány Slovenské republiky v reakci na tyto problémy:

- Orgány Slovenské republiky, včetně zmocněnce vlády Slovenské republiky pro lidská práva a slovenského velvyslance v Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, pohrozily autorům zprávy o metodách nucené sterilizace na Slovensku trestním stíháním. Kdyby problémy uvedené této zprávě byly pravdivé, byli by stíháni za to, že nenahlásili trestný čin; kdyby problémy uvedené v této zprávě byly nepravdivé, byli by stíháni za šíření falešného poplachu. Oba případy jsou na Slovensku trestnými činy;
- Slovenské Ministerstvo zdravotnictví nařídilo nemocnicím, aby neposkytovaly záznamy příslušných osob právním zástupcům obětí;
- Slovenští státní zástupci – navzdory důrazným doporučením, aby tak nečinili – zahájili šetření zločinu genocidy, což je závažný trestný čin, u kterého důkazní standardy nemohly být zajištěny, a poté dle předpokladů dospěli k závěru, že tento zločin nebyl spáchán a šetření uvavřeli. Stejný orgán opakovaně v této věci poskytl prostřednictvím médií zavádějící informace, které mezi slovenskou veřejností převažují dodnes.

„Laskavě objasnila opatření, včetně legislativních, přijatá nebo plánovaná na základě závěrů této zprávy, včetně odškodnění obětí nucené sterilizace a trestního stíhání odpovědných osob.“

1.6.2 Odpověď vlády České republiky na tuto žádost, vydaná dne 17. května 2006, byla velmi nedostatečná.

1.6.3 Za prvé: vláda České republiky se evidentně rozhodla, že ve své odpovědi bude vycházet zcela a výlučně z informací poskytnutých Ministerstvem zdravotnictví. Protože předmětné záležitosti jsou především záležitostmi spravedlivé nápravy – jak Výbor CEDAW uvedl při formulaci své žádosti vládě – spoléhat se výlučně na informace poskytnuté Ministerstvem zdravotnictví je velmi neobvyklé.

1.6.4. Za druhé: během těchto řízení Ministerstvo zdravotnictví bylo (i) svém úsilí o zajištění spravedlnosti obětem k dnešnímu dni minimálně ambivalentní, (ii) silně kritizováno ombudsmanem za to, že nejednalo tak, aby uvedlo záležitosti české lékařské komunity na pravou míru v době, kdy ombudsman ke konci roku 2004 a na počátku roku 2005 poprvé upozornil Ministerstvo zdravotnictví na tuto praxi. Ministerstvo zdravotnictví se dodnes řadí k těm institucím, které se ke zprávě ombudsmana nevyjádřily.

1.6.5 Co do konkrétních problémů uvedených v reakci vlády Výboru CEDAW ze dne 17. května 2006:

1.6.6 Údaje o počtu osob, jež byly přezkoumáním Ministerstva zdravotnictví shledány poškozenými, jsou pochybné, a to z následujících důvodů, uvedených ve zprávě ombudsmana:

„Bylo-li základním úkolem poradního sboru ministryně zdravotnictví, resp. ministerstva zdravotnictví jako takového, zkoumat vedle toho, zda byly sterilizace provedeny lege artis, tedy podle pravidel lékařské vědy, i právní přípustnost prošetřovaných sterilizací, měl se vyrovnat především právě s materiálním obsahem úkonů, o nichž byl ve zdravotnické dokumentaci záznam. Tomuto požadavku však ministerstvo plně nedostalo - jako zásadní vadu postupu ministerstva zdravotnictví je třeba jmenovat důraz a spoléhání na formální stránku, který nedokázal postihnout širší kontext případů, který má důsledky pro právní hodnocení kvality právních úkonů sterilizovaných osob. Podobným základním nedostatkem trpěly ostatně i předchozí pokusy státních orgánů věc vyšetřit.“³²

1.6.7 Přes nevhodný přístup k šetření použitý ministerstvem bylo shledáno, že ve 49 ze 76 případů lékaři buď nedodrželi existující pravidla (41 případů), nebo existují jiné pochybnosti ohledně způsobilosti k udělenému souhlasu a jeho věrohodnosti a naplňování norem „úplného a informovaného souhlasu“ (8 případů).

1.6.8. Pokud jde o osmibodový seznam návrhů poradního sboru předložený Ministerstvu zdravotnictví zahrnutý do reakce vlády České republiky Výboru CEDAW ze dne 17. května 2006:

---

³² Zpráva ombudsmana, str. 76.

1) První doporučení se pravděpodobně týká návrhů novelizace právních ustanovení sterilizace za účelem zajištění jejich provádění v souladu s mezinárodními normami, i když není jisté, že tomu tak v tomto případě je, protože znění tohoto doporučení je nedůsledné.³³ Předkládající organizace zde konstatují, že nedostatky v návrzích Ministerstva zdravotnictví ze září roku 2005 byly explicitním důvodem, proč ombudsman zveřejnil svou zprávu.³⁴ Ve své zprávě ombudsman uvedl podrobné pokyny ohledně oblasti působnosti a obsahu požadovaných změn zákonů České republiky za účelem zajištění ochrany fyzických osob před protiprávní sterilizací. Není jasné, proč k 9. červnu 2006 tato záležitost dosud není vyřešena a proč činitelé vlády České republiky dosud v této záležitosti nepřijali žádné zřejmé opatření.

2) Pokud jde o Doporučení č. 4, navrhované opatření je zavádějící, protože v České republice lékařská fakulta není „postgraduálním studiem“, nýbrž odborným vzděláváním na úrovni univerzity. Je nejasné, co je v této souvislosti „postgraduálním studiem“ míněno. Nezdá se, že Ministerstvo zdravotnictví navrhuje zahrnout poučení ohledně práv pacientů do standardního vzdělávacího plánu studia lékařství v České republice. Pokud Doporučení č. 4 má ve skutečnosti opravdu tento význam, Výbor CEDAW si stěží umí představit přístup, který by i nadále vylučoval problémy základních lidských práv z odborného vzdělávání lékařů.

3) Skutečnost, že Ministerstvo zdravotnictví může vytvořit institut druhého odborného přezkoumání (viz Doporučení č. 5), je vítána. V současné době však existuje řada nevyřešených trestních oznámení v této věci, a jak již bylo zmíněno, některá z těchto oznámení byla zamítnuta, zřejmě svévolně. Vláda by rovněž měla poskytnout další informace o důvodech zamítnutí trestních oznámení podaných ombudsmanem a informovat o tom, jak hodlá potrestat osoby, které pravděpodobně porušily existující normy, v případě, že tato porušení nedosáhla úrovně trestní odpovědnosti.

4) Doporučení č. 5 je dále zatíženo tautologickou povahou, protože se zdá, že navrhuje ustavení centrální expertní komise pouze v případech, kdy „došlo k vážnému pochybení“. To však vyvolává následující otázku: pokud v kterémkoli existujícím nebo potenciálním případě bylo nebo bude shledáno vážné pochybení, proč by mělo být požadováno ustavení centrální expertní komise pouze za účelem podání žaloby v této věci? Doporučení č. 5 přesně vystihuje přístup Ministerstva zdravotnictví k těmto problémům: ustavení zřejmě nekonečné řady výborů a expertních přezkumných komisí je považováno za dostatečné opatření k nápravě v zásadě systémových nezákonných úkonů. Zde má Výbor opět mlhavou představu o úsilí vlády, pokud, jak uvedeno, hlavním výsledkem zjištění poškození jednou expertní komisí je pouze zřízení jiného expertního výboru.

5) Pokud jde o Doporučení č. 6, je nedostatečné. Je nutné navrhnout dodatečná opatření, což se zde nestalo, protože ombudsman je institucí nedisponující nápravnými ani trestními pravomocemi;

6) Podobně Doporučení č. 7 nenavrhuje žádné nápravné opatření pro osoby, jež byly evidentně protiprávně sterilizovány, ale jejich lékařské záznamy byly zničeny.

---

³³ „1. navrhnout znění informovaného souhlasu se sterilizací a zveřejnit je ve Věstníku Ministerstva zdravotnictví.“

³⁴ „Veřejný ochránce práv považoval dopis ministra zdravotnictví ze dne 29. září 2005 za prohlášení ke své zprávě v souladu s §18 odst. 1 Zákona o veřejném ochránci práv. Protože tento dopis tuto záležitost neuzavřel uspokojivě, veřejný ochránce práv přistoupil k sepsání své zprávy, v souladu s §19 Zákona o veřejném ochránci práv.“ (Zpráva ombudsmana, str. 6).

7) Konečně, s ohledem na tato zcela nedostatečná navrhovaná opatření, „Ministerstvo zdravotnictví se dosud nerozhodlo k realizaci opatření navrhovaných poradním sborem.“

1.6.9. Úsilí o protiprávní sterilizaci romských žen v České republice vzniklo jako výsledek kombinace zejména následujících faktorů: (i) nevyřešené dědictví eugeniky ve střední a východní Evropě, jež do dnešního dne ovlivňuje lékařskou praxi zemí, ke kterým patří i Česká republika; (ii) všeobecná absence respektování práv pacientů; (iii) zvláštní pohrdání k morálnímu působení romských žen; (iv) „obavy“ z vysoké porodnosti Romů. V důsledku těchto faktorů stovky romských žen utrpěly rukou českých lékařů mimořádnou újmu. Na tyto problémy pravidelně upozorňují české i mezinárodní organizace již od konce 70. let 20. století. Dosud však žádné opatření vlády České republiky nebylo dostatečné jak pro zajištění přiměřeného odškodnění obětem, tak pro skoncování s touto praxí jednou provždy.

1.6.10. Opatření navrhovaná vládou České republiky v její odpovědi Výboru CEDAW ze dne 17. května 2006 jsou faktickému řešení těchto problémů velmi vzdálená.

1.7 Další vládní opatření požadovaná pro zjednání spravedlnosti ve věci protiprávní sterilizace romských žen v České republice

1.7.1. Zveřejnění zprávy ombudsmana, jakož i rozhodnutí Okresního soudu v Ostravě ve věci Ferenčíková v. Vítkovická nemocnice, dodnes patří k nejvýznamnějším událostem ve střední a východní Evropě co do úsilí o ukončení praxe nucených sterilizací a zajištění spravedlnosti pro její oběti. Ponižující zacházení, kterého se dostalo paní Ferenčíkové, je podobné zacházení s nesčítelným počtem ostatních romských žen v České republice a jinde ve střední Evropě, kde v důsledku silné averze vůči romskými ženami a jejich schopnosti učinit informovanou volbu ohledně záležitostí týkajících se jejich vlastního těla lékaři a sociální pracovníci minimálně v posledních třech desetiletích běžně a pravidelně potlačovali jejich individuální svobodnou vůli a podrobovali ponižujícímu fyzickému zákroku s nevratnými důsledky. Tato konkrétní praxe zaměřená na romské ženy je umožněna díky všeobecné kultuře paternalismu mezi lékaři v celém regionu, jež vede k hrozbám pošlapávání základních lidských práv všech fyzických osob podrobujících se lékařské péči, žen v první řadě.

1.7.2 Ve zprávě ombudsmana jsou uvedena podrobná doporučení pro české zákonodárce, politiky, i ostatní činitele, zaměřená na uskutečnění systémových změn v této oblasti a poskytnutí spravedlivého odškodnění obětem. Kromě jiných doporučení je zde obsažen návrh mechanismu odškodnění pro určité kategorie obětí.

1.7.3 Navzdory tomu, že od zveřejnění zprávy ombudsmana již uplynulo více než 6 měsíců, vláda České republiky neposkytla veřejnosti žádné informace o tom, jak a kdy hodlá opatření navrhovaná ombudsmanem realizovat. Vládní činitelé se obětem praxe ještě ani veřejně neomluvili. V blízké budoucnosti je nezbytné učinit následující opatření s cílem (i) s konečnou platností a bez jakéhokoli dalšího odkladu zajistit spravedlnost pro oběti této praxe; (ii) změnit právo České republiky tak, aby pro všechny ženy odstranilo současnou hrozbu protiprávní sterilizace; (iii) umožnit české společnosti vyrovnat se s touto pro ženy tak degradující rasově motivovanou praxí.

1.8 Doporučení vládních opatření

1.8.1 Předseda vlády by měl formou „Rozhodnutí vlády“ vydat veřejnou omluvu obětem praxe popsanou ve zprávě ombudsmana.

1.8.2 Čeští zákonodárci by měli bez prodlení konat a přijmout legislativní změny nezbytné pro stanovení kritérií pro informovaný souhlas se sterilizací, uvedených v doporučeních zprávy ombudsmana (Doporučení Část A – „Legislativní opatření“).

1.8.3 Ministerstvo zdravotnictví by mělo bez prodlení konat a zcela realizovat doporučení týkající se „Metodologických opatření“, uvedená v části B zprávy ombudsmana.

1.8.4 Čeští zákonodárci by měli bez prodlení konat a vytvořit ze zákona mechanismus odškodnění navrhovaný ve zprávě ombudsmana (Doporučení Část C – „Reparační opatření“).

1.8.5 Vláda by měla zřídit fond na pomoc obětem protiprávních sterilizací pro uplatnění nároků v rámci mechanismu odškodnění nebo - pokud je to relevantní - před soudy tak, aby všechny oběti protiprávní sterilizace měly přístup ke spravedlnosti. Tento fond by měl být schopen: (i) poskytovat odškodnění obětem v případech, kdy mechanismus vytvořený v souladu se zprávou ombudsmana jej nebude moci zajistit; (ii) podpořit práci advokátů pro uplatnění nároků před soudy; (iii) zajistit - pokud je to relevantní – uhrazení soudních poplatků a jiných příslušných nákladů vznikajících během procesu uplatňování nároků z nucené sterilizace před soudy, příp. i jinými institucemi.

1.8.6 Vláda by měla požádat, ve spolupráci s Radou Evropy, o právní stanovisko za účelem zajištění nejlepšího způsobu odškodnění obětem sterilizační praxe v období po roce 1991 (tj. obětem, jež nemusí být nutně zahrnuty do opatření uvedených v Doporučeních, Část C – „Reparační opatření“) bez ohledu na možné promlčení tak, aby vláda zcela dodržela své závazky vyplývající z Evropské úmluvy o lidských právech a jiných příslušných mezinárodních právních předpisů.

1.8.7 V případech, kdy příslušné nemocniční záznamy byly zničeny, by vláda měla zveřejnit kritéria stanovující oprávněnost nároků fyzických osob na odškodnění za tuto praxi.

1.8.8 V rámci omezení pravomocí spojených s jeho funkcí, nejvyšší státní zástupce by měl monitorovat šetření trestních oznámení podaných v rámci šetření praxe ombudsmanem a informovat veřejnost o výsledcích.

1.8.9 Vláda České republiky by měla poskytnout finanční pomoc protiprávně sterilizovaným ženám za účelem podstoupení umělého oplodnění, pokud se k němu rozhodnou.

1.8.10 Ministerstvo zahraničních věcí České republiky by mělo vznést nárok vůči vládě Slovenské republiky na odškodnění osob, jež jsou v současné době občany České republiky, avšak byly protiprávně sterilizovány ve Slovenské republice.

2. Preambule, Články 1 a 2: Domácí násilí

Domácí násilí začalo být v České republice vnímáno jako záležitost veřejného zájmu poměrně nedávno. Došlo k řadě pozitivních událostí, jež v mnoha aspektech přispěly k řešení problematiky domácího násilí. Dosud však přetrvává mnoho problémů, zejména v oblastech právních předpisů a praxe státních orgánů.

2.1 Interdisciplinární přístup k řešení problémů domácího násilí

2.1.1 V poslední době byly v České republice o problematice domácího násilí provedeny pouze dva významné výzkumy týkající se domácího násilí. Statistické údaje v nich obsažené jsou alarmující. Sociologický průzkum veřejného mínění agentury STEM z roku 2001 odhalil, že domácí násilí postihuje 16% obyvatelstva staršího 16 let bez ohledu na pohlaví; průzkum dále potvrdil, že 96% obětí domácího násilí jsou ženy. V roce 2004 byly zveřejněny výsledky mezinárodního průzkumu o násilí vůči ženám v ČR, na kterém se podílely Sociologický ústav Akademie věd České republiky a Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. Tento průzkum prokázal, že téměř 38% žen v České republice starších 18 let se v určitém období svého života zažije násilí ze strany svého partnera. Pouze 8% těchto žen však incident nahlásí policii, pouze ve 3% nahlášených případech jsou pachatelé obviněni, a pouze v 1% těchto případů, kdy byla vznesena obvinění, je pachatel odsouzen.

2.1.2 V posledních letech vláda České republiky vytvořila koncept zaměřený na řešení problematiky domácího násilí. V roce 2001 byla zřízena mezioborová pracovní skupina pro interdisciplinární řešení problematiky domácího násilí (sestavující ze zástupců Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstva vnitra a Ministerstva zdravotnictví, jakož i ze zástupců koalice nevládních organizací KOORDONA). Vládní nařízení č. 794 ze dne 25. srpna 2004 zavazuje ministra práce, ministra spravedlnosti, ministra školství a ministra vnitra, aby přijali opatření za účelem vytvoření interdisciplinárních týmů pro poskytování kombinované lékařské, sociální a policejní pomoci obětem.

2.1.3 **Ministerstvo spravedlnosti** navrhlo novelizaci právních předpisů přesně vymezujících v Trestním zákoníku domácí násilí jako trestný čin (v doslovném českém překladu jde o trestný čin „týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě“). Podobné ustanovení se nachází v Trestním řádu, Občanském zákoníku a Občanském soudním řádu. Podle dostupných informací tyto návrhy neobsahují nové, zvláštní předpisy pro zlepšení situace obětí. Novela Trestního zákoníku, posilující existující předpisy a zavádějící restriktivnější sankce, byla Parlamentu předložena, ovšem nebyla přijata. Vedle diskutabilního dodatku vyžadující souhlas oběti s trestním stíháním ve věci domácího násilí, příslušný návrh novely Trestního řádu rovněž obsahoval takzvaný institut „žádosti“ o stíhání trestného činu (který je možno stíhat *pouze* když o to oběť zažádá, nikoli *ex officio*), což je v rozporu s veškerými předchozími zkušenostmi týkajícími se obětí domácího násilí. Tento právní předpis by oběť zatížil ještě větším břemenem, neboť by musela zažádat o potrestání pachatele, což není vhodná pozice, do které by měla být stavěna.

2.1.4 **Probační a mediální služba**, orgán odpovědný Ministerstvu spravedlnosti, **připravuje akreditaci terapeutických programů pro dospělé pachatele domácího násilí, jakož i programy pro oběti.** To představuje průlom ve vývoji metod řešení domácího násilí, jež byly dosud zaměřeny pouze na oběti. Tento úkol byl přidělen Ministerstvu spravedlnosti a Ministerstvu zdravotnictví, termín stanoven na 31. prosince 2005. Ministerstvo spravedlnosti

ke zmíněnému datu nepřijalo žádná opatření s výjimkou toho, že tímto úkolem pověřilo Probační a mediační službu, jež tento úkol nepovažovala za prioritu a navíc postrádala přiměřené lidské a finanční zdroje pro jeho naplnění. Termín vytvoření akreditovaného terapeutického programu pro pachatele je proto stále nejasný.

2.1.5 Ministerstvo vnitra vydalo Metodický pokyn ředitele Úřadu služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia České republiky za účelem regulace policejních metod hlášení, prověřování a vyšetřování domácího násilí. Tento pokyn je závazný pro všechny příslušníky policie, **jeho praktické dodržování a efektivnost však nebyly na všech úrovních podpořeny školením příslušníků policie (což jsou ve většině případů muži).** V některých regionech školení probíhala ve spolupráci s nevládními organizacemi, avšak tato školení nebyla systematická. Role policie je přitom rozhodující, neboť policie je často první orgán, který je k případům domácího násilí přivolán. Často se jedná o velmi kritické situace, ve kterých fundovanost a kvalita reakce konkrétního příslušníka policie je velmi důležitá. Ačkoliv se policejní metody zlepšily, stále se často objevují případy, kdy činnost policie oběti domácího násilí nepřímo traumatizuje. Zákonnou povinností policie je zajistit bezpečnost oběti a stíhat pachatele, avšak domácí násilí je stále často vnímáno jako soukromá záležitost a policie všeobecně nevyužívá své pravomoci zadržet agresora na 24 hodin. Zadržení na tuto dobu by umožnilo oběti vyřešit akutní problémy, uniknout spolu s dětmi z dosahu agresora a najít si dočasné, bezpečné přístřeší.

2.1.6 V květnu 2005 byl zahájen mimořádný projekt, kdy **ředitelství Městské policie Brno ustavilo pracovní skupinu pro domácí násilí.** Je to jediná skupina svého druhu vytvořená z iniciativy Policie České republiky. Otevřenosti a kompetentnosti daných příslušníků policie umožňuje interdisciplinární spolupráci na případech domácího násilí, která již přinesla první pozitivní změny.

2.1.7 Po vyhodnocení projektu „Interdisciplinární přístup k řešení případů domácího násilí v Ostravě“ se praxe **interdisciplinárních týmů** rozšířila do Brna, Ústí nad Labem a v roce 2006 do Kutné Hory. Zmíněná města v současné době využívají metodologii vyvinutou nevládní organizací „Bílý kruh bezpečí“. Do budoucna bude nezbytné ustavit interdisciplinární týmy systematictěji a vytvořit novou metodologii vhodnou pro ustavení podobných týmů i v menších městech. Spíše než v důsledku jakéhokoli systematického nebo koordinovaného postupu dosud k ustavení těchto interdisciplinárních týmů docházelo díky osobní iniciativě angažovaných osob a tlaku NNO. Tato dobrovolnost je slabou stránkou interdisciplinárních týmů. Některé z nich operují bez účasti zástupců soudních orgánů, státních zástupců nebo organizací na ochranu dítěte - tedy rozhodujících činitelů interdisciplinárního řešení problematiky domácího násilí - právě z důvodu absence mechanismu pro zapojení těchto klíčových institucí do týmů. Pozitivní dopad tohoto interdisciplinárního přístupu k řešení případů domácího násilí je podpořen statistickými údaji: nejzávažnější trestné činy „týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě“ (= domácí násilí) byly zjištěny v roce 2005 v regionech, kde tyto interdisciplinární týmy fungují. Nárůst počtu nahlášených případů domácího násilí je důkazem, že právní nástroje pro potírání domácího násilí jsou více využívány v regionech, kde tyto týmy operují.

2.1.8 Ministerstvo zdravotnictví zpracovalo návrh pokynů pro praktické lékaře ohledně postupu poskytování zdravotní péče obětem domácího násilí. Jejich cílem je postup poskytování zdravotní péče obětem domácího násilí sjednotit. Pokyny v současné době představují nezbytné minimum, požadované pro řešení problémů domácího násilí. Pokud ovšem nebudou existovat aktivnější programy zvýšení povědomí o problému domácího násilí

mezi lékaři, dopad těchto pokynů na lékařskou praxi bude minimální. Stejně jako pro policii tak existují konkrétní příklady **vzdělávacích aktivit pro zdravotnický personál**, avšak toto vzdělávání není **systematické ani komplexní**. Aby splnilo svůj úkol účasti na vytvoření terapeutických programů pro pachatele, Ministerstvo zdravotnictví se projektu vytvoření terapeutických zúčastnilo skrze dotaci zvláštního výzkumu léčby pachatelů násilí v rodině. Výsledky tohoto výzkumu byly rozeslány pracovníkům nemocnic. Tento výzkum by se měl stát základem pro vytvoření terapeutických programů pro pachatele, což je chvályhodná iniciativa. Existují však obavy z přijetí pouze jedné určité vědecké koncepce terapie pro pachatele, zvláště pokud je vytvořená koncepcí náhodným výsledkem státní dotační politiky. Vytvoření terapeutických programů pro pachatele rovněž zvažovalo několik nevládních organizací, avšak možnosti financování těchto programů neexistují i přesto, že Trestní zákoník stanovuje možnost pachateli účast na takovém programu nařídít.

2.1.9 Ministerstvo práce a sociálních věcí dotuje NNO poskytující sociální služby obětem domácího násilí. Proces schvalovacího řízení dotací je však často tak zdlouhavý, že NNO obdrží dotace s tříměsíčním zpožděním. Nevládní organizace jsou proto někdy nuceny si vzít bankovní úvěry, i když je nejasné, zda budou schopny tyto úvěry splatit. Ministerstvo připravuje systematická školení pro personál organizací zaměřené ochranu dítěte, což je chvályhodná iniciativa. Personál organizací pro ochranu dítěte je jedním z nejdůležitějších činitelů při zjišťování domácího násilí v rodině a důležitým prvkem interdisciplinárního přístupu k problematice. **Řadoví členové organizací na ochranu dítěte dosud nemají s domácími násilím dostatečné odborné zkušenosti**. Zaměstnanci postrádají komplexní informace, některé organizace mají nedostatek personálu nebo personál nedostatečně kvalifikovaný (některé pozice vyžadují vysokoškolské vzdělání v oblasti psychologie a práva, což je u tohoto personálu vzácné), existuje i absence odborného dozoru. „Syndrom vyhoření“ je častým jevem. **Často vznikají případy, kdy pracovníci organizací na ochranu dítěte čelí zastrahování nebo nátlaku od jednoho z rodičů (často od pachatele domácího násilí) s cílem získat jeho podporu**. Před agresivním rodičem nemá personál žádnou právní ochranu. **Je to málo placená neprestížní profese, kde převážnou část personálu tvoří ženy**.

2.1.10 Prioritou financování Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy je základní prevence domácího násilí ve školách.

2.2 Občanská společnost

2.2.1 I když se v posledních letech sektor NNO zabývajících se domácím násilím rozrostl, vzhledem ke kvalitě a počtu fungujících organizací dosud existuje **nedostatek služeb pro oběti domácího násilí**. Podle statistických údajů existuje v České republice 58 organizací poskytujících obětem domácího násilí určitou formu pomoci. **Regionální rozmístění těchto služeb je však velmi nevyrovnané**. Ve velkých městech jako je Praha, Brno nebo Ostrava existují poradenská centra i nouzové přístřešky, avšak v menších městech a jiných regionech tyto služby chybí. Nejhorší situace je v Pardubickém a Jihočeském kraji, pro které existuje pouze jeden přístřešek a žádné poradenské centrum.

2.2.2 Existuje **nedostatek organizací poskytujících komplexní poradenské služby** (kombinaci právního, psychologického a sociálního poradenství) na národní úrovni, jakož i trvalý nedostatek přístřešků. **Pokud jde o přístřešky s utajenou adresou, přístřešky pro ženy s dětmi a přístřešky pro seniory, situace je kritická**.

2.2.3 K pozitivnímu vývoji došlo ve vnímání nevládních organizací ze strany státních orgánů. **Nevládní organizace jsou zastoupeny ve Výboru vlády pro odstranění všech forem diskriminace žen**, v mezioborové skupině pro monitoring opatření přijatých na základě vládního nařízení o odhalování a stíhání případů domácího násilí a pomoci obětem, a v místních interdisciplinárních týmech. NNO rovněž dosáhly pokroku s ohledem na řešení konkrétních případů, přičemž sektor občanské společnosti je vnímán jako nezastupitelný prvek nezbytný pro interdisciplinární spolupráci.

2.2.4 **Finanční situace NNO zůstává problematická.** Státní dotace jsou nedostatečné a jsou udělovány pouze na období jednoho roku, často s tříměsíčním zpožděním co do převodu prostředků. Stejný problém panuje v oblasti dotací od místních samospráv. Žádosti o financování ze strukturálních fondů EU jsou tak administrativně náročné, že často vyžadují, aby organizace o tyto dotace usilující načas přerušily své každodenní aktivity. Rovněž většina zdrojů strukturálních fondů není určena pro přímou pomoc obětem, nýbrž pro jejich integraci na pracovní trh. Nevládní organizace jsou tak nuceny zahrnout prvky trhu práce do svých aktivit, i když naléhavá potřeba většiny obětí nespočívá v pomoci při integraci na pracovní trh. Nezaměstnanost obětí je obvykle způsobena nedostatkem sebedůvěry v důsledku domácího násilí. Zvýšení úspěšnosti obětí na trhu práce tak může být jedním z dalších přínosů poskytování psychologické, právní a bytové pomoci obětem.

2.3 Právní předpisy

2.3.1 Navzdory dosažení významných úspěchů je legislativní pomoc obětem stále nedostatečná. Nejvýznamnějším pokrokem v roce 2005 bylo praktické zavedení nového trestného činu „týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě“ (§ 215a Trestního zákoníku, platný od 1. června 2004) a **zlepšení trestního stíhání pachatelů domácího násilí**. Poslanecká sněmovna rovněž schválila návrh zákona o ochraně před domácím násilím.³⁵

2.3.2 **Institut soudního zákazu kontaktu, bránící agresorům v kontaktu s obětí, dosud nevstoupil v platnost.** Zákaz kontaktování oběti může být teoreticky stanoven jako předběžné opatření v občanskoprávním řízení (například rozvodovém řízení), avšak tato opatření jsou z právního hlediska velmi neobvyklá a velmi vzácná. **Zákon zavádějící soudní zákaz kontaktu vstoupí v platnost dne 1. ledna 2007.**

2.3.3 Nejnaléhavějšími problémy v oblasti domácího násilí jsou **nedostatečná pozornost věnovaná dětem, jež byly svědky domácího násilí nebo jsou jeho přímými oběťmi** (soud nebere domácí násilí v úvahu při rozhodování o svěření dětí do péče a ty jsou nuceny proti své vůli udržovat kontakt s agresivním rodičem), **a chudoba, do které matky často upadnou, když se rozhodnou agresora opustit.**

2.3.4 **Soudní zákaz kontaktu mezi dítětem a rodičem je nařizován zřídka, a to i v případech, kdy existuje podezření ze sexuálního zneužívání dítěte rodičem.** Děti jsou často nuceny udržovat kontakt s jedním ze svých rodičů proti své vůli.

2.3.5 **Není vůbec řešena problematika „pronásledování“.** Neexistuje efektivní ochrana před tímto chováním a nevznikla žádná policejní metodologie řešení tohoto problému.

---

³⁵ Návrh zákona č. 828.

2.3.6 Trestní definice znásilnění je nedostatečná. Určujícím faktorem definice znásilnění není absence souhlasu. Znásilnění je definováno jako vynucení sexuálního styku pod bezprostřední pohrůžkou násilím, násilím, nebo na základě zneužití zranitelnosti příslušné osoby (§ 241 Trestního zákoníku).

2.3.7 Případy, kdy pachatelem domácího násilí je příslušník policie, jsou velmi problematické. Policie se tomuto tématu dosud úspěšně vyhýbala, avšak výzkum ze zahraničí ukazuje, že v řadách policie a ozbrojených sil existuje vyšší počet pachatelů násilí než v jiných profesích. V České republice dosud nebyl k této problematice proveden žádný výzkum. **Většina žalob obětí na příslušníky policie je v praxi „zametena pod koberec“, protože obvinění z trestných činů spáchaných příslušníky policie není vyšetřována nezávislým orgánem; navíc je pod dohledem ministra vnitra.** Tento problém úzce souvisí s korupcí a klientelismem: bývalí příslušníci policie nejsou za domácí násilí stíháni. V případech, kdy pachatelé násilí jsou příslušníci policie, státní zástupci, soudci nebo příslušníci jiných vlivných profesí, se oběti ocitají ve velmi složité situaci a pro řešení těchto situací neexistují žádné efektivní právní mechanismy.

2.4 Obtížná finanční situace obětí

2.4.1 Většina obětí domácího násilí jsou matky s nezletilými dětmi. Pokud se rozhodnou opustit agresora, často **čelí značným finančním problémům.** Z důvodu svého soužití s agresorem oběti často nemají našetřeny žádné peníze. Často je přítomno ekonomické násilí, kdy oběti jsou nuceny dávat své příjmy agresorovi, nebo kdy jsou oběti často matkami na mateřské dovolené závislémi na sociálních dávkách. Pokud je oběť za pachatele provdána, vznikají problémy z důvodu jejich společného vlastnictví majetku. Pachatel často zůstává ve společné domácnosti, avšak přestane platit nájemné a veřejné služby; dluhy jsou poté vymáhány i od oběti. **Pachatel může rovněž vytvořit mnoho jiných dluhů, za které oběť nese společnou odpovědnost.** V důsledku situace na trhu s byty pro oběť často neexistuje žádná jiná alternativa řešení bytového problému než rozdělení společného majetku soudem, přičemž soudní řízení trvá neúměrně dlouho. **V širokém měřítku chybí vymáhání dluhů v případech, kdy nejsou placeny alimenty** (neplacení alimentů musí trvat šest měsíců, než může být zahájeno trestní stíhání). Dávky sociální podpory jsou obvykle nedostačující pro úhradu dluhů pachatele, a oběť nemůže disponovat žádným společným majetkem bez souhlasu pachatele. **Finanční situace oběti je téměř vždy podstatně horší po opuštění pachatele, což je pro mnoho obětí zábranou při řešení problémů domácího násilí. Rozvodové řízení může trvat neúměrně dlouho a osobní postavení oběti zůstává dlouho nevyřešené,** což jí brání například v tom, aby si vzala bankovní úvěr za účelem vyřešení svých bytových problémů.

2.5 Novela právních předpisů proti domácímu násilí

2.5.1 Dne 14. dubna 2006 byl schválen nový návrh zákona, jenž mění právní předpisy týkající se ochrany před domácím násilím. Některé z výše zmíněných návrhů, týkající se souhlasu oběti s trestním stíháním a stíhání trestných činů „na žádost“, nakonec po projednání v Parlamentu nebyly přijaty. **Od 1. ledna 2007 policie získá nové pravomoci.** Pokud bude zavolána k případu domácího násilí, **může nařídit pachateli, aby na 10 dnů opustil společné obydlí.** Oběť rovněž může požádat o prodloužení tohoto opatření prostřednictvím soudního příkazu a rovněž je rozšířit o **soudní zákaz kontaktu** zakazující pachateli přiblížit se k oběti, případně ji i kontaktovat. Tento zákon rovněž stanovuje zřízení **intervenčních center v každém regionu.** Tato centra budou poskytovat krizovou psychologickou a sociální

pomoc obětem, buď formou přístřešků nebo klinik, a rovněž zajistí další formy pomoci, jež bude obětem poskytována po delší dobu.

2.5.2 Experti kritizovali **tento návrh zákona** a tvrdili, že **nedostatečně chrání oběť, neboť během prvních 10 dnů po vydání policejním příkazu k vystěhování agresora je oběť v největším nebezpečí mimo společné obydlí, přičemž tento návrh zákona tento problém neřeší**. Pachatel se obvykle nemůže smířit se ztrátou kontroly nad obětí a velmi se snaží ji mimo její domov kontaktovat a vyvíjet na ni nátlak. Pokud oběť dovolí pachateli, aby se vrátil, situace je obvykle ještě horší. Pachatel spáchá trestný čin bránění výkonu soudního rozhodnutí a může být ještě agresivnější, zatímco oběť se může obávat znovu zavolat policii.

2.5.3 Jinou problematickou otázkou je **vymezení situace, ve které může policie pachatele vykázat**. Zákon stanovuje, že to musí být situace, kdy na základě zjištěných skutečností, zvláště s přihlédnutím k předchozím útokům, lze předpokládat, že pravděpodobně nastane nebezpečný útok ohrožující život, zdraví, osobní svobodu, nebo zvláště vážně narušující lidskou důstojnost. Policie je školena v zavedení tohoto zákona; jsou připravovány pokyny k realizaci tohoto ustanovení; a budou zavedeny monitorovací a informační systémy pro tyto trestné činy a policejní zásahy. Experti se obávají, že policie nebude ochotná nařídit pachateli, aby odešel v případech, kdy neexistuje předchozí záznam o pachateli v informačním systému. Rovněž pojem „zvláště vážné narušení lidské důstojnosti“ je příliš vágní. Bude záležet na policejních pokynech, aby doporučily, jak tyto nedostatky řešit.

2.5.4 Rovněž není jasné, jak soudy budou reagovat, pokud oběť zažádá o soudní zákaz kontaktu, *aniž* byl předtím vydán policejní příkaz, nebo zda budou soudy vydávat tyto zákazy pouze v případech, kdy existuje předchozí policejní příkaz. Rovněž **Občanský soudní řád byl doplněn o nové ustanovení požadující kauci (50 000 Kč – 1770 EUR), kterou žadatel musí zaslat za účelem vydání soudního zákazu**, pro účely náhrady jakýchkoli možných škod způsobených tímto zákazem. Toto nové ustanovení rovněž platí pro oběti domácího násilí, jež žádají o soudní zákaz kontaktu. Oběť může zažádat o prominutí této kauce; nicméně tato kauce představuje další překážku, kterou oběť musí překonat a jež vyžaduje, aby oběť měla přístup k právní pomoci. Tato pomoc by měla být poskytována intervenčními centry, jež zahájí svůj provoz počátkem roku 2007, avšak již nyní je zřejmé, že existují problémy s finančními a personálními zdroji dostupnými pro tato centra, a je velmi nejisté, že budou zřízena tak, aby naplnila potřeby, jež na základě platnosti nového zákona vzniknou.

2.5.5 Navzdory nedostatkům popsaným shora představuje nový zákon významný pokrok v oblasti ochrany před domácím násilím v České republice.

2.6 Doporučení vládních opatření

2.6.1 Vláda by měla **striktně vymáhat současné předpisy** týkající se trestního stíhání pachatelů domácího násilí („týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě“ v souladu s §215a Trestního zákoníku), **kdy není vyžadován souhlas oběti s trestním stíháním pachatele**.

2.6.2 Vláda by měla přidělit dostatečné lidské a finanční zdroje nezbytné pro vytvoření terapeutických programů pro pachatele a **ihned vytvořit akreditované terapeutické programy pro pachatele domácího násilí, jakož i terapeutické programy pro oběti**; dále by měla poskytnout dostatečné finanční prostředky pro NNO, aby tyto programy mohly zavést a podporovat různé vědecké koncepce terapie pro pachatele.

2.6.3 Vláda by měla zavést **systematické a komplexní školení** pro policii týkající se její profesionální odezvy na domácí násilí (včetně toho, jak vyhodnotit situaci, když je přivolána k zásahu, jak jednat s oběťmi, jak využívat policejních pravomocí pro zajištění bezpečí pro oběť, jak zajistit pomoc oběti, atd.), **na všech úrovních struktury policie v celé zemi.**

2.6.4 Vláda by měla vytvořit právní základ pro zřízení **interdisciplinárních týmů**, vyžadující, aby se příslušné státní orgány a) účastnily práce těchto týmů, b) vyvinuly jednotnou metodologii pro práci těchto týmů, a c) zajistily ustavení těchto týmů po celé zemi.

2.6.5 Vláda by měla zajistit, že **lékaři získají systematické a komplexní školení týkající se domácího násilí a způsobů poskytování pomoci obětem s ohledem na zdravotní péči.**

2.6.6 Vláda by měla **přidělit dostatečné veřejné finanční prostředky pro poskytování dotací a grantů nevládním organizacím poskytujícím služby obětem domácího násilí**; tyto finanční prostředky by měly být poskytovány nevládním organizacím včas, aby nebyly nuceny přerušit své aktivity nebo si brát bankovní úvěry; přičemž vládní podpora by se měla zaměřit na regiony s nedostatkem existujících služeb pro oběti, zvláště na regiony, jež mají nedostatek přístřeší s utajenou adresou.

2.6.7 Vláda by měla zajistit, že **sociální pracovníci** organizací pro ochranu dítěte **absolvují systematické a komplexní školení o násilí v rodině, se zvláštním zaměřením na děti** jako oběti nebo svědky domácího násilí, a dále by měla zajistit, že **pracovníci organizací pro ochranu dítěte budou dostatečně chráněni před zastrašováním agresivními rodiči.**

2.6.8 Vláda by se měla zvláště **zaměřit na situaci dětí, jež zažívají nebo jsou svědky domácího násilí**; soudci by měli být vyškoleni v oblasti domácího násilí, jeho dopadu na dítě a jeho vztah k týrajícímu rodiči; vláda by měla zajistit, že soudy budou přihlížet k domácímu násilí ve svých rozhodnutích o svěření dětí do péče; **děti by nikdy neměly být nuceny udržovat kontakt s rodičem, jenž se dopouštěl domácího násilí.**

2.6.9 Vláda by měla zavést **právní předpisy zajišťující ochranu před pronásledováním.**

2.6.10 Vláda by měla vytvořit **nezávislý mechanismus pro vyšetřování obvinění z trestných činů spáchaných příslušníky policie** nebo bývalými příslušníky policie, státními zástupci a soudci.

2.6.11 Vláda by měla zajistit **urychlené provádění rozvodových řízení a řízení o rozdělení společného majetku v případech domácího násilí**, jakož i urychlené provádění vrácení výživného; v případech, kdy se oběť a pachatel odloučí, by vláda měla zajistit, aby byla zavedena právní opatření bránící pachateli ve vytváření dluhu, za který odpovídá oběť.

2.6.12 Vláda by měla zajistit **efektivní a smysluplné zavedení nového zákona o ochraně před domácím násilím**, tj. přiměřené vyškolení policie ohledně vyhodnocování situací, kdy má právo nařídit pachateli, aby odešel, z důrazem na to, že není vyžadován žádný záznam o předchozích incidentech jako podmínka pro vydání tohoto příkazu; vydávání zákazu kontaktu soudy bez ohledu na to, zda existují předchozí policejní příkazy; dostatečnou ochranu obětí před zastrašováním mimo společné obydlí, jakmile nabude platnosti policejní příkaz.

2.6.13 Vláda by měla zajistit **fungování intervenčních center**, jež budou vybaveny dostatečnými finančními a lidskými zdroji, **před vstupem nového zákona v platnost.**

3. Články 2, 3 a 11: Institucionální mechanismy a metody podpory a zrovnoprávnění žen; zvláštní zaměření na problémy rovnosti na trhu práce

Trh práce České republiky je zřetelně segregován podle pohlaví. Ženy převládají v nemanuálních profesích s výjimkou řídicích nebo ředitelských pozic a ve většině kategorií nekvalifikované práce. Podle platových tříd ženy převládají na nižších úrovních, zatímco muži ve stále rostoucí míře zaujímají nejvyšší úroveň. Tuto segregaci dále podporují nižší mzdy, jež ženy dostávají; muži jsou odrazováni od výkonu daných profesí z důvodu nízkých mezd a zároveň ženy mají málo možností zaujmout vedoucí pozice. Tímto způsobem současná situace zůstává nezměněná. Avšak nový Zákon o zaměstnanosti a novela Zákoníku práce České republiky přinesly změny existujícího trhu práce, prostřednictvím zákazu přímé i nepřímé diskriminace na základě pohlaví, rodinného nebo manželského stavu; rovného zacházení s muži a ženami v zaměstnání, uznání péče o dítě jako práce rovnocenné zaměstnání (prostřednictvím zavedení „rodičovské dovolené“, již si však jen zřídka berou muži – současné údaje ukazují, že pouze 1,3% mužů si bere rodičovskou dovolenou); zavedení zásady „stejného platu za stejnou práci“ a zákazu šikany a sexuálního obtěžování na pracovišti. Tato nová legislativa představuje významný pokrok, avšak několika odborníkům pracujícím v této oblasti je zřejmé, že zavedení tohoto zákona je podceňováno.

Jisté kategorie žen v České republice jsou diskriminovány na trhu práce: nejzranitelnější skupiny představují romské ženy, ženy s malými dětmi, ženy blízké věku odchodu do důchodu (nad 50 let) a ženy s pouze základním vzděláním. Ženami s nejlepšími šancemi na trhu práce jsou ženy s vysokoškolským vzděláním, mladé ženy v určitých profesích, a rovněž ženy s vysokoškolským vzděláním, jež pracují v profesích s vyššími úrovněmi feminizace: lékařky, soudkyně, učitelky a sociální pracovníce.

V České republice existuje obrovský rozdíl mezi mzdami mužů a žen. **Průměrná mzda žen je o 18% (2005) nižší než průměrná mzda mužů (v pozicích na plný úvazek), navzdory skutečnosti, že české ženy mají obvykle podobné nebo lepší vzdělání a více kvalifikačních předpokladů než muži.** Ve skutečnosti ženy převládají mezi středně kvalifikovanými pracovními silami. Poměrně nejvíce si vydělávají v sektorech, kde jsou nejméně zastoupeny. Rozdíl ve mzdách závisí na jednotlivých pracovních pozicích. Avšak je velmi malý například v případě učitelů základních škol. Ačkoli byla v České republice právně stanovena zásada stejného platu za stejnou práci a zásada rovného odměňování pro muže a ženy, tyto zásady neodráží každodenní realitu. Tento aspekt není dostatečně monitorován, protože dosud nebyl zaveden ukazatel „cena práce“, jež umožňuje kvalifikované srovnání různých profesí. Nedávný nový Zákon o zaměstnanosti sice poskytuje formální právní rámec, avšak dokud nebude k dispozici dobré, kvalitní srovnání, tento zákon zůstane pouhým záměrem.

3.1 Diskriminace

3.1.1 Zákoník práce a Zákon o zaměstnanosti zahrnují ustanovení zaměřená proti diskriminaci, definice přímé a nepřímé diskriminace, šikany (mobbingu) a sexuálního obtěžování; a výjimky, jež nepředstavují diskriminaci (kromě toho, například Zákon o mzdách stanovuje, že musí být vyplácen stejný plat za stejnou práci nebo práci stejné hodnoty a stanovuje definice těchto pojmů). Novela Zákoníku práce, jež vstoupila v platnost dne 1. března 2004, přináší další změny v oblasti rovných příležitostí (další rozvoj verze Zákoníku práce, jež platila od 1. ledna 2001), zvláště s ohledem na základní zásadu rovného zacházení s muži a ženami v přístupu k zaměstnání, odbornému vzdělávání, pracovnímu postupu

a pracovním podmínkám, jakož i zákaz jakéhokoli druhu diskriminace v pracovněprávních vztazích z důvodu pohlaví. Novela rovněž podrobněji definuje přímou a nepřímou diskriminaci, šikanu a sexuální obtěžování. Skutečnost, že tato zásada je zahrnuta do všeobecné části Zákoníku práce, dokazuje její všeobecnou důležitost pro celou pracovněprávní legislativu České republiky. Byly rovněž zavedeny přiměřené změny s ohledem na Zákon o zaměstnanosti (v roce 2004) a Zákon o sociálním pojištění (schválený Parlamentem v březnu 2006, jenž však dosud nenabyl platnosti). Na druhé straně, **dosud nebyl schválen Antidiskriminační zákon, jenž definuje rovnost a zákaz diskriminace širše, než jsou tyto pojmy definovány v Zákoníku práce nebo Zákoně o zaměstnanosti** (Parlament jej schválil v prosinci 2005, avšak v lednu 2006 byl zamítnut Senátem a vrácen Dolní sněmovně). Zákon o zaměstnanosti rovněž poskytuje právní rámec pro pozitivní opatření, jež jsou realizována v případech nezbytnosti.

3.1.2 Někteří odborníci v posledních letech rovněž použili ustanovení Občanského zákoníku týkající se ochrany lidské důstojnosti při stížnostech proti různým formám diskriminace.

3.1.3 Bez zřetele na shora uvedené, **zákonodárci České republiky netransponovali velmi významné části antidiskriminačních předpisů EU do domácího právního řádu. Fyzické osoby požívají malou nebo nepožívají žádnou právní ochranu před diskriminací v oblastech zahrnujících zejména vzdělávání, zdravotnictví, bydlení, sociální pomoc a policejní služby. K dnešnímu dni zákonodárci České republiky neuvedli domácí antidiskriminační právo v soulad s požadavky Evropské unie, jež jsou samy o sobě podstatně užší než požadavky mezinárodního práva. Počet osob, jež skutečně dosáhly spravedlnosti v případech, kdy trpěly jakoukoli formou diskriminace v České republice, je možno spočítat na prstech jedné ruky, a široká veřejnost do značné míry není seznámena s povahou a oblastí působnosti zákazu diskriminace podle mezinárodního práva. Proto jsou všechny ženy v České republice ohroženy diskriminací. Zvláště ohroženy jsou tímto bezprávím romské ženy.**

3.1.4 Zpráva vládní strany České republiky obsahuje seznam ústavních ustanovení, jakož i zákonů a jiných předpisů, včetně deklaratorních nediskriminačních předpisů. Protože **tyto zákony zahrnují jen velmi málo procesních ustanovení, fyzické osoby a jejich advokáti mají málo pokynů, jak vykládat nebo aplikovat tato formální, deklaratorní ustanovení, a podobně orgány vymáhající právo a soudní orgány mají málo pokynů v této oblasti.** V důsledku toho naprostá většina těchto právních textů má v praxi čistě formální charakter a prakticky neposkytuje útočiště nebo nápravu pro oběti diskriminace v České republice.

3.1.5 **Některé zákony České republiky ve skutečnosti nepřímo diskriminují ženy.** Například bez zřetele na jeho formální, deklaratorní nediskriminační ustanovení, Zákon o důchodovém pojištění (č. 42/1994 Sb.) zahrnuje diferenční vyměřovací základ pro výpočet důchodů pro ženy a muže, s výsledným nepříznivým výsledkem pro ženy, jež ve skutečnosti platí vyšší důchodové pojištění než muži, na základě předpokladu, že budou žít déle.

3.1.6 Na základě výsledků různých projektů řízených nevládními organizacemi je zřejmé, že ženy (a v některých případech muži) často trpí přímou anebo nepřímou diskriminací na základě pohlaví. Mnohé z nich však neznají svá práva a (povinnosti) zakotvené v Zákoníku práce a Zákoně o zaměstnanosti a mají obavy z vyřešení svého případu nebo dokonce z jeho zveřejnění. Rovněž často zdůrazňují skutečnost, že justice České republiky nemá zkušenosti s podobnými případy; proto se obávají výsledků a dopadů těchto kroků. Kromě toho existují problémy týkající se délky řízení v těchto a podobných případech.

3.1.7 Dne 8. března byla podána první žaloba v České republice týkající se diskriminace na základě pohlaví, a to ženou v údajném případě přímé diskriminace během výběrového řízení na pozici v top managementu soukromé firmy.³⁶ Skutečnost, že předtím bylo podáno velmi málo žalob, nesouvisí s rozsahem diskriminace vůči ženám na trhu práce, nýbrž souvisí s neexistencí přiměřených právních předpisů a politiky v této oblasti, hrozbou stigmatu a odvety vůči osobám, jež zpochybní diskriminaci, jakož i s jinými faktory.

3.1.8 Ministerstvo práce a sociálních věcí nezahájilo rozesílání informací o právech zaměstnanců ani o zákonech, jež se týkají diskriminace a nabízejí řešení; tuto práci místo něj vykonávají nevládní organizace a odbory. Kdyby nebylo občanské společnosti, veřejnost by ani nevěděla, že pokud byla neúspěšně použita všechna dostupná opatření, ještě existuje možnost v rámci Opčního protokolu týkajícího se těchto záležitostí.

3.1.9 **Zaměstnavatelé často využívají neinformovanosti zaměstnanců a jejich obav** z vyřešení problémů diskriminace. Výsledky analýz provedených v roce 2006 prostřednictvím cílových skupin se zaměstnavateli rovněž ukazují, že samotní zaměstnavatelé si nejsou vědomi rozsahu, ve kterém porušují zákony České republiky týkající se práv zaměstnanců. Z důvodu nedostatku informací na straně zaměstnanců zůstává chování zaměstnavatelů nezměněné.

3.1.10 V oblastech nedodržování zákona o rovnosti pohlaví existují příklady velmi špatné práce některých státních orgánů České republiky. Například Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy opakovaně obnovovalo smlouvy uzavírané se zaměstnankyní na dobu určitou, ačkoli zákon nedovoluje zaměstnavatelům, aby tak činili opakovaně se stejnou osobou na stejnou pozici. Podobné metody jsou často používány v soukromém sektoru.

3.2 Pozitivní opatření

3.2.1 V souladu s novým Zákonem o zaměstnanosti (č. 220/2002 Sb.) a Zákoníkem práce (č. 65/1965 Sb.) je možné přijmout takzvaná pozitivní opatření ve prospěch osob pohlaví, jež je nedostatečně zastoupeno v rozhodovacích procesech, jakož i pozitivní opatření odstraňující znevýhodnění z jiných důvodů.

3.2.2 Ačkoli oba zákony umožňují realizaci pozitivních opatření, **existuje** nedostatečné povědomí o existenci těchto opatření, spolu s **nepochopením možností pozitivních opatření mezi zaměstnanci a zaměstnavateli**. Vláda učinila velmi málo na podporu politik pozitivních opatření v oblasti zaměstnanosti.

3.2.3 Všeobecně **ministři** a jiní zástupci ministerstev **reagují velmi negativně na jakýkoli druh navrhovaných pozitivních opatření nebo jiných afirmativních akcí**, ačkoli je zřejmé – např. z jejich prohlášení – že nechápou povahu těchto opatření. Nejčastěji se odvolávají na demokratickou Ústavu země a na další dokumenty týkající se lidských práv, jež zaručují rovná práva všem občanům. Zároveň tato ministerstva prohlašují, že přiměřeně plní svou povinnost podporovat rovné příležitosti pro ženy a muže prostřednictvím školení svých úředníků. To je však sporné, protože žádný z ministerských dokumentů nepoužívá základní

---

³⁶ Předtím, v březnu 2005, 36letá romská žena Věra Dunková zvítězila u soudu v případě proti řetězci drogérií Rossman international poté, co jí pražská prodejna odmítla zaměstnat z důvodu rasové diskriminace. Takové případy jsou však vzácné, a na základě rozhodnutí v případě Rossman nebyly přijaty prakticky žádné politické změny.

pravidla genderově citlivého jazyka. Proto je obtížné očekávat, že školení úředníků jsou správně strukturována, podporována nebo dokonce navštěvována vrcholnými zástupci ministerstev.

3.3 Vládní politiky

Všeobecně lze říci, že nejen za vykazované období, nýbrž za celých posledních 16 let žádná vláda ve skutečnosti nepovažovala genderové problémy za společensky důležité a měla tendenci minimalizovat důležitost monitoringu i řešení problému rovnosti pohlaví.

3.3.1 Vládní akční plány a zprávy o rovnosti pohlaví jsou obvykle velmi vágní; často nadhodnocují skutečnost a popisují opatření přijatá nebo iniciovaná ženskými nevládními organizacemi jako projekty realizované státem. Efektivnost vládních aktivit často do značné míry závisí na osobní angažovanosti osoby (osob) odpovědných za příslušné opatření/aktivitu, a nikoli na instituci odpovědné za toto opatření (např. Statistický úřad České republiky je odpovědný za shromažďování a analýzu dat rozdělených podle pohlaví a činí tak na základě dokumentu, jenž hraje roli akčního plánu – Priorit a postupů vlády při prosazování rovnosti mužů a žen – přičemž tento úkol byl přidělen Českému statistickému úřadu Ministerstvem práce a sociálních věcí. Skupina osob pracujících na těchto statistikách a následném zveřejnění je pro tuto práci nadšená; avšak skupiny editorů této práce, jež pocházejí z různých institucí, vnímají celý problém jako zbytečný a irelevantní.

3.3.2 Všeobecně vzato, neefektivnost vlády je ovlivněna **všeobecnou absencí povědomí veřejnosti**, proti níž vláda udělala velmi málo; všeobecnou lhostejností politických činitelů k rovnosti pohlaví; a absencí přehledu politik rovnosti pohlaví v rámci Evropské unie a Spojených národů. Pokud jde o politiky, žádný z nich nepovažuje politiky týkající se problematiky pohlaví za klíčový problém podpory a realizace svých opatření, nejen při parlamentním rozhodování, nýbrž i při komunikaci s médii, atd.

3.3.3 Podpora rovnosti pohlaví vládou není ani dlouhodobá ani strukturovaná. Takové aktivity jako jsou informační kampaně, tiskové konference, vzdělávání, atd. – jsou téměř zcela realizovány NNO skrze aktivity, které by měly být buď vyvíjeny nebo alespoň podporovány státem.

3.3.4 Záměr podporovat účast žen na trhu práce, vyhlášený vládou, nebyl k dnešnímu dni příliš úspěšný, neboť spočíval ve zveřejnění cyklu reportáží (dostupných na ministerských webových stránkách) o podávání žádostí o zaměstnání, rekvalifikaci, atd. **Tento cyklus reportáží podpořil mnoho stereotypů týkajících se pohlaví, namísto boje proti nim, a rovněž používal genderově necitlivý jazyk a obrazové materiály.** Například, pokud jde o jazyk, úředníci v mluveném i psaném jazyce používají plurál maskulina, i když hovoří o skupinách, jež jsou 100% ženské; nebo obrazové materiály používané v sériích filmů, jež se výlučně zabývají zaměstnaností žen, vytvořených Ministerstvem práce a sociálních věcí, ukazují ženy nakupující oblečení v obchodních domech. V jazyce veřejných činitelů rovněž převládají stereotypy týkající se předpokládané neschopnosti žen používat technologie.

3.3.5 Bez **programů podporujících téma rovných příležitostí** (téměř výlučně s ohledem na trh práce), jež byly podporovány evropskými strukturálními fondy, s určitou dodatečnou podporou z rozpočtu České republiky, by v České republice neexistovaly žádné aktivity zaměřené na zlepšení pracovních příležitostí pro ženy. Tyto aktivity **nejsou iniciovány státem**, nýbrž nevládními organizacemi, jež potom angažují např. místní úřady práce, obecní

zastupitelstva atd. do svých aktivit. Je třeba zdůraznit, že to vůbec nejsou strategické ani strukturální aktivity vycházející z iniciativy státu, nýbrž převážně aktivity nevládních organizací nebo soukromých společností – např. vzdělávacích nebo školicích institucí.

3.3.6 Projekt Twinning zaměřený na zlepšení struktur pro zrovnoprávnění žen a mužů v České republice, realizovaný v letech 2002-2003 prostřednictvím spolupráce mezi Ministerstvem práce a sociálních věcí a jeho švédským partnerem, nesplnil očekávání – **doporučením**, jež vznikla na základě tohoto projektu nebylo věnováno tolik pozornosti, kolik si zasloužila, a **po svém vzniku byla tato doporučení téměř zcela ignorována**.

3.3.7 Výzkum rovných příležitostí financovaný vládou nebo ministerstvy obvykle není používán vládou za účelem udržování probíhající veřejné diskuse o otázce rovných příležitostí s ohledem na pohlaví. Zdá se, že vláda dělá nezbytné minimum, aby „nějak“ splnila úkoly EU a CEDAW, aniž by bylo jejím záměrem učinit tyto problémy součástí veřejné debaty o vládnutí.

3.3.8 Stejně jako v bodě 2.2.5, **pokud členové vlády nebo institucí veřejné správy diskutují o konkrétních opatřeních přijatých ve prospěch znevýhodněných cílových skupin žen na trhu práce, často rovněž odkazují na projekty, jež vůbec nebyly realizovány státem**, nýbrž nevládními organizacemi, některé v partnerství s místními úřady práce, výzkumnými ústavy nebo vzdělávacími institucemi. Je vytvářen dojem, že stát se stará o tuto cílovou skupinu více, než je tomu ve skutečnosti.

3.3.9 **Ministři si rovněž ve svých zprávách, týkajících se plnění opatření zaměřených na rovnost pohlaví, přivlastňují aktivity nevládních organizací, nad nimiž mají záštitu, i když tyto návrhy a realizace těchto aktivit nevznikly prostřednictvím žádné ministerské iniciativy a nepředstavují komplexní vládní politiku**. Příklady jsou Ministerstvo průmyslu a obchodu (jež podpořilo „Soutěž o nejlepší firmu s rovnými příležitostmi pro ženy a muže“) a Ministerstvo zemědělství (jež podpořilo některé aktivity Českého svazu žen).

3.3.10 Zástupci vlády a státních institucí často zdůrazňují, že v oblasti rovných příležitostí hraje důležitou roli **Rada vlády pro rovné příležitosti žen a mužů** (trvalý poradní vládní orgán zabývající se politikami rovných příležitostí). Úkolem Rady je řešit realizaci politik rovných příležitostí. Členy Rady jsou zástupci ministerstev, akademických kruhů, nevládních organizací a politického života. Na schůzi Rady jsou rovněž zváni zástupci regionů – avšak to neznamená, že věnují pozornost rozhodnutím Rady, zvláště, což je nejdůležitější, na regionálních úrovních. Na regionální nebo místní úrovni neexistují žádné pozice ani osoby odpovědné za problémy rovnosti pohlaví. Tuto skutečnost lze zjistit na regionální úrovni – nejsou vymezeny žádné aktivity, jež by strukturálně zvažovaly problémy rovnosti pohlaví – a rovněž na úrovni státu, kde význam Rady není opravdu respektován. Rada vlády **nemá žádnou rozhodovací pravomoc, nýbrž pouze plní poradní funkci; její doporučení jsou přijímána a zvažována v rámci vládních rozhodnutí pouze velmi vzácně**.

3.3.11 V letech 2003-2004 **Ministerstvo financí vyvinulo metodologii stanovování rozpočtu pro problémy pohlaví** z hlediska rovnosti žen a mužů, v rámci Priorit a postupů vlády. Tato publikace byla prezentována na semináři, **avšak** poté nenásledovalo žádné opatření – **dokument nebyl využit na místní, regionální ani národní úrovni**. Dokonce jeho distribuce byla ponechána na jiných institucích, např. nevládních organizacích.

3.3.12 Po doporučení Rady zahájilo Ministerstvo práce a sociálních věcí (MLSA) řízení na udělování grantů zaměřených na rovné příležitosti pro ženy a muže; bylo zahájeno pro rok 2005; granty byly rozděleny mezi 16 projektů, přičemž nejvyšší grant dosáhl výše 315 000 CZK (přibližně 14 000 USD). Avšak v roce 2006 nebylo následně zahájeno žádné podobné financování, na základě neoficiálního důvodu, že Ministerstvo práce a sociálních věcí nedisponuje vhodným personálem pro provádění těchto grantových řízení. **Ženské nevládní organizace tak měly šanci získat grant z českého národního rozpočtu, zaměřený na rovné příležitosti, pouze během jediného roku – přičemž šlo o minimální rozpočtový grant, který organizacím neumožňoval ani zajistit svou udržitelnost.**

3.3.13 Představitelé státu rovněž prohlašují, že v roce 2006 Ministerstvo práce a sociálních věcí a zmocněnec vlády pro lidská práva realizují informační kampaň o rovných příležitostech pro ženy a muže. V polovině roku dosud žádná taková kampaň neprobíhá, a žádná z ženských organizací, jež se dlouhodobě zabývají těmito problémy, nebyla informována o žádných takových plánech.

3.3.14 Český statistický úřad (ČSÚ) pravidelně zpracovává genderové statistiky, na základě úkolu, jenž mu byl přidělen dokumentem Priority a postupy vlády. Podle zástupců ČSÚ je tento úkol realizován pouze proto, že je to úkol požadovaný vládou; sami úředníci ČSÚ jej nepovažují za důležitý a odkazují na nedostatečný zájem veřejnosti o statistiky. Avšak problém nedostatečného zájmu spočívá v něčem jiném: vláda ani ministerstva nebyly schopny prezentovat, obhájit nebo vysvětlit statistické výsledky veřejnosti nebo médiím. Je velmi složité očekávat, že tyto dokumenty nebo údaje vzbudí jakýkoli zájem, pokud nebudou doprovázeny informační kampaní nebo kampaní za zvýšení povědomí o tomto problému. V souvislosti s genderovými statistikami existuje i jiný nedostatek: ačkoli všechna hlavní data jsou rozdělena podle pohlaví a poté jsou zpřístupněna, regionální strategické rozvojové plány vůbec neberou v úvahu statistiky, dokonce ani v kapitolách těchto plánů zaměřujících se na nezaměstnanost nebo vzdělávací struktury v příslušném regionu, protože obě tyto oblasti jsou pro každé pohlaví značně specifické.

3.3.15 Oficiální statistické údaje jsou zcela nedostatečné, pokud jde o doložení určitých skupin žen, jako jsou migrující ženy a romské ženy.

3.3.16 Koordinátoři projektu Twinning, o kterém jsme se zmínili shora, rovněž doporučili rozšíření všech pozic center pro genderová studia odpovídajících za genderové politiky v rámci příslušného ministerstva. To však nebylo učiněno, ačkoli Rada vlády předložila stejná doporučení. Podle informací, jež jsou k dispozici, jediná taková pozice, jež byla dočasně rozšířena (z polovičního úvazku na plný úvazek) vznikla v Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy. Celý systém institucionálních mechanismů byl rovněž kritizován v obou Stínových zprávách k Národním zprávám k dokumentu Priority a postupy vlády (zveřejněných v roce 2004 a 2006), jež vydaly nevládní organizace a zástupci akademických kruhů.

3.4 Doporučení vládních opatření

3.4.1 Vláda by měla zajistit, aby antidiskriminační zákon České republiky byl uveden v soulad s mezinárodními normami v této oblasti, bez jakéhokoli dalšího zpoždění.

3.4.2 Vláda by měla podporovat politiky pozitivních opatření, za účelem zlepšení zastoupení žen v zaměstnání – zvláště žen z menšin, jakož i zajistit, že úrovně jejich odpovědnosti se zvýší, stejně jako u mužů.

3.4.3 Vláda by měla informovat veřejnost o pozitivních opatřeních na trhu práce a podporovat jejich aplikaci – měla by se zvláště zaměřit na zaměstnavatele, a zároveň zvážit širší, dlouhodobou kampaň informující širokou veřejnost o jejich právech na trhu práce a možných strategiích rovnováhy pracovního života přijatelných pro zaměstnavatele i zaměstnance.

3.4.4. Vláda by měla vyvinout a realizovat antidiskriminační politiky a financovat je na úrovni dostatečné s ohledem na potřeby: přidělit rozpočtové položky na organizaci informační kampaně o právech zaměstnanců souvisejících s problémy rovnosti pohlaví, jakož i o povinnostech zaměstnavatelů a státních institucí – např. prostřednictvím prezentace nejlepších metod, jež již v České republice existují; pozitivních dopadů genderově citlivých plánů rozvoje lidských zdrojů, atd.; pomoci regionům při vytváření jejich vlastních informačních kampaní přihlížejících k regionálním a místním zvláštnostem (např. pro investory vstupující do regionu, atd.); úzce spolupracovat s národními a místními nevládními organizacemi; poskytnout školení úředníkům veřejné správy v oblasti problémů rovnosti pohlaví, atd.

3.4.5 Vláda by měla úzce přezkoumat své institucionální mechanismy pro rovné příležitosti a, pokud je to nezbytné, změnit je a zlepšit; měla by připisovat větší důležitost a respekt Radě vlády pro rovné příležitosti žen a mužů (včetně určité úrovně rozhodovací pravomoci, rozpočtové podpory, administrativní podpory, atd.); zvýšit zdroje na pozice v centrech pro genderová studia– minimálně tak, aby tyto pozice byly na plný pracovní úvazek – a učinit tyto pozice důležitějšími v rámci hierarchií ministerstev. Vláda by rovněž měla přezkoumat svou všeobecnou koncepci rovnosti pohlaví – např. prostřednictvím podpory odboru pro rovné příležitosti žen a mužů (jenž nyní funguje v rámci Ministerstva práce a sociálních věcí) a jeho přeměny na serióznější úřad, v jehož čele bude stát ministr odpovědný za politiku rovnosti pohlaví.

3.4.6 Ministerstvo spravedlnosti by mělo poskytnout školení v oblasti genderové citlivosti pro současné soudce a soudní čekatele, a univerzity by měly vytvořit kurzy seznamující všechny studenty práv s oblastí působnosti a obsahem mezinárodního antidiskriminačního práva a antidiskriminačního práva EU.

3.4.7 Vláda by měla zajistit realizaci novelizovaného Zákoníku práce a jeho podporu, za účelem jeho plného pochopení zaměstnavateli i zaměstnanci.

3.4.8 Značnou politickou pozornost je třeba věnovat konkrétním **problémům, kterým čelí romské ženy v různých sektorech**, přičemž by měly být přijaty politiky řešící tyto problémy, jež by měly být bez prodlení realizovány.

3.4.9 Vláda České republiky by měla, bez prodlení, napravit nedostatek přesných statistických údajů o situaci žen ze zvláště slabých skupin – především etnických menšin – ve všech oblastech důležitých pro sociální zařazení.

4. Články 7 a 8: Ženy v rozhodovacích procesech

Účast žen v politice

4.1.1 Ve svých zprávách **Česká republika uznává nízkou účast žen v politice: po parlamentních volbách v červnu 2006 se počet žen v Poslanecké sněmovně snížil z 34 na 31; svým 15,5% zastoupením žen v Poslanecké sněmovně je tak Česká republika pod světovým průměrem. Pouze 11% procent senátorů České republiky jsou ženy, a mezi 14 regionálními pověřenci není ani jedna žena. Zastoupení žen v Parlamentu České republiky je nejnižší ze všech členských států Evropské unie, a soupeří s nejnižšími úrovněmi zastoupení žen v parlamentních orgánech kdekoli na světě.** Ženy jsou nejlépe zastoupeny na místní úrovni – ve městech a na vesnicích – a v Evropském parlamentu: Na místní úrovni 22,7% volených činitelů tvoří ženy, zatímco pokud jde o členy Evropského parlamentu, ženy tvoří 20%.

4.1.21 Zastoupení žen na ministerské úrovni je následující: 30,5% zastoupení jako vedoucí sekci ministerstev, a 21% zastoupení jako ředitelky odborů. V současné vládě jsou pouze dvě ministryně, a to ministryně školství, mládeže a tělovýchovy a ministryně informatiky.

4.1.3 V Ústavním soudu ženy tvoří 30,8% soudců, zatímco 64% všech soudců v České republice jsou ženy. To i nadále odráží dědictví éry komunismu, kdy soudy byly vysoce feminizovanou profesí, hlavně proto, že profese soudce byla považována píše za administrativní než rozhodovací.

4.1.4 **Ženy z menšin – zvláště romské ženy – jsou téměř zcela vyloučeny z hlavního proudu politiky.** Během celého postkomunistického období měla Česká republika celkem jednu romskou ženu, jež byla členkou parlamentu. Žádné romské ženy – a ani žádní Romové – nezaujímalí křesla v Parlamentu během současného nebo předchozích funkčních období, a od doby, kdy se v roce 1993 rozpadla československá federace, existovala pouze jedna romská členka Parlamentu (Monika Horáková, 1998-2002). Romové zcela chybí na národní úrovni státní správy a jen málo regionálních nebo místních orgánů má nějakého Roma v zastupitelské nebo správní funkci. Vládní politiky začaly ke konci 90. let 20. století poskytovat „romské poradce“ na místní úrovni, přičemž tyto pozice byly velmi často obsazovány neromy. Česká republika vychází velmi nepříznivě ze srovnání v této oblasti s podobně situovanými postkomunistickými zeměmi jako jsou Maďarsko a Slovensko, kde úroveň zastoupení ve správních i zastupitelských volených funkcích neustále rostou.

4.1.5 **Představitelé vlády ve svých zprávách zaměňují politickou účast žen s jmenováním žen do ministerských funkcí a nechápou, že CEDAW má na mysli účast žen jako voličů nebo kandidátů na funkce** (např. představitelé vlády odkazují na Zákon o úřednících územních samosprávných celků č. 213/2002 Sb., kde je zmíněna zásada nediskriminace, aniž by si uvědomovali, že tento zákon je z hlediska účasti na politickém životě). Znění akčního plánu České republiky nazvaného „Priority a postupy vlády při prosazování rovnosti žen a mužů“ odůvodňuje toto nesprávné vnímání koncepce politické účasti a konstatuje, že úkol vlády spočívá v aktivní podpoře jmenování vhodných kandidátek na pozice ve vládních funkcích a na vrcholné pozice v ministerstvech a přímo kontrolovaných institucích prostřednictvím konkrétních opatření. Zhodnotit opatření přijatá za účelem rovné účasti žen a mužů ve vrcholných pozicích a v pracovních týmech.“

4.1.6 Ve svých zprávách přezkoumávajících plnění dokumentu nazvaného Priority a postupy vlády **vláda konstatuje, že monitoruje realizaci této priority; avšak nelze identifikovat**

žádné významné události v této oblasti. Standardním argumentem je, že lidé jsou jmenováni do pozic v příslušných odborech podle své kvalifikace a nikoli podle pohlaví, a že tento výběr rozhodně nevychází z diskriminace jednoho nebo druhého pohlaví.

4.1.7 Projekt Twinning realizovaný se Švédskem rovněž doporučil opatření vedoucí ke zvýšení účasti žen v politice, a rovněž byl novelizován Volební zákon. První verze novely zákona počítala se zavedením kvót pro kandidátní listiny během všech druhů voleb; po prvním kole připomínek od ostatních ministerstev a příslušných orgánů byla novela dramaticky změněna. Její konečná verze zahrnovala **pouze 30% kvótu pro volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR a do Evropského parlamentu, a nulové kvóty pro regionální nebo místní orgány.** Kromě toho tento zákon nenabude platnosti dříve, než v období po parlamentních volbách v roce 2006, což rozhodně představuje velký nedostatek, protože většina současných vládních politických stran neaplikovala dobrovolně žádný systém kvót na své kandidátské listiny. Jedinými výjimkami jsou malé politické strany, jež v současné době nejsou zastoupeny v Poslanecké sněmovně, jež se však nepokusily využít své explicitní podpory účasti žen v politice během nedávné předvolební kampaně. Tato strategie nebyla úspěšná a nezískala jim hlasy.

4.2 Doporučení vládních opatření

4.2.1 Je nanejvýš naléhavé, aby vláda přijala opatření za účelem **nápravy mimořádně nedostatečného zastoupení romských žen** v zastupitelských a správních pozicích.

4.2.2 Vláda by měla napravit nízké zastoupení žen v místních a regionálních volených orgánech, a to standardizací systému kvót tak, aby kandidátské listiny byly konzistentní na všech úrovních s ohledem na zastoupení žen.

4.2.3 Vláda by měla napravit vyloučení žen z rozhodovacích pozic na místní, regionální a národní úrovni podporou politik najímání pracovních sil na základě pozitivní diskriminace, jež podporuje začlenění žen.

4.2.4 **Vláda by měla vyvinout a přijmout Volební zákon, jenž stanoví aplikaci minimálně 40% systému kvót** ve všech volbách, zvláště s ohledem na nadcházející volby do místních a regionálních orgánů.

4.2.5 **Vláda by měla konzultovat se zeměmi, jež přijaly systémy kvót** do svých volebních zákonů, analyzovat jejich koncepce a přihlídnout k jejich zkušenostem tak, aby učinila nový systém efektivním.

4.2.6 V rámci svých opatření stanovených v akčním plánu (Priority a postupy vlády při prosazování rovnosti žen a mužů) **by se vláda měla zaměřit na plánování a řízení svých aktivit koordinovanějším způsobem** – aktivity vyvinuté během jednoho roku by měly navazovat na aktivity předchozího roku, vycházet z dřívějších zkušeností, reagovat na realizované akce na národní a mezinárodní úrovni, organizované jinými orgány a institucemi, monitorovat úspěch a relevantnost všech realizovaných opatření, atd.

5. Článek 10: Vzdělávání

5.1 Účast žen na studiu vědeckých a technických oborů

5.1.1 Ačkoli Výbor byl znepokojen skutečností, že existuje velmi nízká účast žen na studiu vědeckých a technických oborů, a že proto ženy chybí v rychle se rozvíjejících oblastech, jež vyžadují příslušné vzdělání a zkušenosti, vláda České republiky nerealizovala ani nepodpořila žádné dlouhodobé ani krátkodobé projekty týkající se tohoto problému. Nevyužila období, během kterého v čele Akademie věd České republiky stála žena. Podobně nereagovala na skutečnost, že v rámci struktur Sociologického ústavu Akademie věd bylo založeno Národní kontaktní centrum – Ženy a věda, jež se zaměřuje na účast žen na vědě a strategii vyváženosti jejich pracovního života, se zvláštním zaměřením na jejich vědeckou práci, atd. Vláda rovněž přehlíží – i ve svých zprávách – skutečnost, že některé dceřiné společnosti velkých mezinárodních institucí zabývajících se technologiemi organizují kampaně v České republice motivující ženy a dívky, aby studovaly technologické a technické obory a poté se připojily k těmto společnostem v České republice. **Vláda na tyto iniciativy nereaguje a vůbec se nezaměřuje na rozvoj technických znalostí žen a dívek.**

5.2 Segregace romských dětí ve vzdělávacím systému České republiky³⁷

5.2.1. Výzkum ERRC mapující situaci Romů ve vzdělávacím systému České republiky ve školním roce 1998-1999 doložil extrémní úroveň rasové segregace v českých školách.³⁸ Byl proveden intenzivní výzkum ve městě Ostrava. Tento výzkum odhalil, že během školního roku 1998-1999:

- Více než polovinu žáků takzvaných „zvláštních škol“ pro mentálně postižené tvořili Romové;
- Více než polovina romských dětí v Ostravě ve věku povinné školní docházky byla vzdělávána ve zvláštních školách;
- Jakékoli dané romské dítě mělo 27krát vyšší pravděpodobnost, že bude navštěvovat zvláštní školu, než neromské dítě.
- Romské děti nenavštěvující zvláštní školy často navštěvovaly školy ve velkých městských ghettech se špatnou pověstí;
- Více než 16 000 neromských dětí ve městě chodilo do školy každý den, aniž by potkalo jediného romského spolužáka – tj. navštěvovalo školu zcela segregovaně, a tudíž šlo o zcela „bílé“ školy.

Terénní výzkum v řadě měst jinde v České republice odhalil malý nebo neodhalil žádný významný rozdíl mezi situací v Ostravě a situací ostatních městských nebo poloměstských oblastí. Následný výzkum v České republice, provedený ERRC s jeho partnery (Společenství Romů na Moravě a Liga lidských práv) v letech 2003 a 2005, nezaznamenal žádnou podstatnou změnu v úrovních umístění romských dětí do samostatných substandardních tříd nebo škol různého typu.

---

³⁷ Podrobnou zprávu o nezávislém výzkumu segregace romských dětí ve zvláštních školách viz Evropské centrum pro práva Romů. *Stigmata: Segregované vzdělávání Romů ve střední a východní Evropě. Přehled příkladů segregovaného vzdělávání Romů v Bulharsku, České republice, Maďarsku, Rumunsku a na Slovensku.* http://www.errc.org/Thematic_index.php. 2.1. 2006.

³⁸ Viz Evropské centrum pro práva Romů. *Zvláštní opatření: Romové a školy pro mentálně postižené v České republice*, Budapešť, 1999.

Zvláště destruktivní roli při umisťování romských dětí do samostatných, substandardních a v zásadě ponižujících tříd hraje osoba školního psychologa. Ačkoli dle zákona je vyžadován souhlas rodiče se zajištěním umístění dítěte do jakékoli dané školy, v praxi vyvíjí intenzivní tlak na romské rodiče – jež sami často neabsolvovali systematické vzdělání a jsou tudíž negramotní - spojení (i) ředitele substandardní školy; (ii) s ředitelem umisťující školy; a (iii) školními psychology používajícími testy, jež nejsou zveřejňovány – aby souhlasili s umístěním svých dětí do samostatných, substandardních tříd. V důsledku pravidelných zpráv o týrání neromskými dětmi a v některých případech rovněž učiteli v běžných školách (což je problém, který dosud vůbec neřešila žádná politika ani opatření vlády), mnozí romští rodiče ustupují tomuto tlaku.

Neexistují žádné efektivní postupy zpochybňující nebo přezkoumávající umístění dětí do samostatných, substandardních tříd nebo škol.

V důsledku toho školní výsledky romských žen a dívek jsou výrazně nižší než školní výsledky jejich neromských protějšků, a většina z nich opouští školu v zásadě špatně připravená pro život dospělých v současné společnosti, neboť zažila systematické ponižování ve státních školách po větší část prvních dvou desetiletí svého života.

Vláda na některých místech uznala tento problém, například když odhadla, že přibližně 75% romských dětí navštěvuje zvláštní školy pro mentálně postižené děti.³⁹ Avšak jinde, a nejčastěji, vláda popřela nebo značně bagatelizovala problém rasové segregace Romů v českých školách a v některých případech ze všech problémů obviňovala romské rodiče.⁴⁰

5.2.2 V roce 2004 byl schválen nový Školský zákon (č. 531/2004 Sb.), jenž nabytí platnosti dne 1. ledna 2005. Nový Školský zákon nezajišťuje provozování takzvaných „zvláštních škol“, jež mají být nahrazeny základními školami se speciálními vzdělávacími programy pro různé skupiny dětí. Budou i nadále existovat školy pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami; **jediný rozdíl spočívá v tom, že nebudou nazývány „zvláštními“ školami.** Změna je žádoucí, avšak nezaručuje, že dojde k zásadní změně šancí romských dětí na získání vzdělání, jež odpovídá jejich schopnostem. Bez dalších opatření explicitně zaměřených na desegregaci českých škol budou tato opatření neúčinná.

5.2.3 Zákon zavedl kategorii „žáků se speciálními vzdělávacími potřebami“ – jsou to děti trpící postiženími (mentálním, fyzickým, zrakovým nebo sluchovým, poruchami řeči, kombinací postižení, autismem, nebo vývojovými poruchami učení nebo chování),

---

³⁹ Výbor pro odstranění všech forem rasové diskriminace, CERD/C/372/Dodatek 1., 14. duben 2000, Čtvrtá pravidelná zpráva České republiky předložená v souladu s Článkem 9 Úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace, 2000, Dodatek Česká republika, 26. listopad 1999, par. 134.

⁴⁰ Viz například Společné memorandum o sociálním začlenění vydané vládou České republiky, což je politický dokument zpracovaný společně v Evropskou komisí v roce 2004, bod 2.4.4.:

Neuspokojivá situace při vzdělávání dětí příslušníků romské komunity, jež představují většinu *žáků ze sociokulturně znevýhodněných prostředí*, zůstává trvalým terčem kritiky kontrolních orgánů mezinárodních smluv o lidských právech, pravidelných zpráv Evropské komise, jakož i místních i mezinárodních nevládních organizací monitorujících dodržování lidských práv. Kritizují zvláště skutečnost, že velká část z nich navštěvuje speciální školy, jež de facto – ačkoli nikoli již de iure – omezují jejich šance na dosažení vyšších úrovní vzdělání a omezují možnost dosažení sociální integrace. Při odborném vzdělávání jsou tyto žáci zaměřeni hlavně na získání kvalifikace pro manuální profese. Procento romských žáků navštěvujících speciální školy nelze určit přesně, přičemž existující kvalifikované odhady nemohou být zevšeobecňovány na celou zemi. Hlavním omezením znevýhodňujícím romské děti ve vzdělávacím procesu s ohledem na majoritní obyvatelstvo je často nízká sociální úroveň romské komunity, jež podceňuje důležitost vzdělání.

zdravotním handicapem (zdravotními problémy, dlouhodobými nemocemi, nebo menšími zdravotními problémy vedoucími k poruchám učení nebo chování, k nimž musí být přihlíženo při vzdělávání těchto dětí) a děti se „sociálním“ handicapem, což platí hlavně pro romské děti a je opravdu standardní formou vytváření zákonů pro „Romy“ vládou České republiky.

5.2.4 Není jasné, kdo odpovídá za identifikaci dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Zákon udělil tento úkol školským poradenským zařízením, přičemž tento úkol je regulován prováděcím předpisem.⁴¹ Prováděcí předpis se zabývá dětmi se sociálním handicapem pouze v jednom ustanovení, a nikoli v souvislosti se školskými poradenskými zařízeními. Ani zákon ani prováděcí předpis neuvádějí, jak zacházet s dětmi se sociálním handicapem. Neexistuje žádná povinnost příslušných orgánů převést děti se sociálním handicapem do běžných škol nebo tříd; tento předpis upravuje pouze převod dětí se zdravotním handicapem.

5.2.5 Prováděcí předpis č. 73/2005 Sb. zřizuje základní školy pro žáky se zvláštními poruchami učení, základní školy pro žáky se zvláštními poruchami chování, praktické základní školy a speciální základní školy, ve kterých by mohly být vzdělávány děti ze sociokulturně znevýhodněných prostředí. Tyto školy mají nižší počet žáků na učitele, zvýšené rozpočty a asistenty učitelů ve třídách. Nový zákon není jednoznačný v použití pojmů „zdravotní postižení“, „zdravotní handicap“ a „sociální handicap“, přičemž prováděcí předpisy činí tuto terminologii ještě nejasnější.

5.2.6 Údajná „radikální reforma“ systému zvláštního školství proto spočívala ve změně názvu zvláštních škol na základní školy nebo „speciální základní“ školy; to bylo vládním řešením problému integrace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami (a zvláště sociálně znevýhodněných dětí) do běžného vzdělávacího systému. V nových základních (speciálních) školách jsou děti dosud vyučovány podle starých osnov (používaných do současné doby ve zvláštních školách nebo zvláštních třídách) a děti, jež mají právo na vzdělání v základních školách bez dalšího označení jsou dosud umísťovány do horších škol druhé kategorie nebo do speciálních tříd skrytých uvnitř „běžných“ základních škol.

5.2.7 V důsledku hluboce zakořeněného nepřátelského postoje českých učitelů vůči myšlence integrovaného školství, jakož i z důvodu institucionálních kultur ve střední Evropě, podle kterých jsou opatření prováděna, pouze pokud jsou stanovena v pozitivním zákoně, je zřejmé, že **systematické nedostatečné vzdělávání Romů – včetně romských dívek – v různých typech samostatných, segregovaných tříd a škol nebude odstraněno, dokud nebudou přijata pozitivní zákonná opatření, specifikující desegregační opatření a stanovující povinnosti všech příslušných orgánů při procesu desegregace.**

5.2.8 Kromě těchto pozitivních zákonných desegregačních opatření, během procesu desegregace – jakmile konečně začne – romské děti a rodiče, jakož i učitelé a školští pracovníci budou potřebovat cílenou pomoc. Jednou z potřeb je pravidelná docházka do mateřských škol. Mnohé romské rodiny nezapisují své děti do mateřské školy z důvodu nákladů a proto, že významné segmenty romské komunity žijí v chudobě nebo extrémní chudobě. V důsledku nedávných politických změn je poslední rok mateřské školy nyní bezplatný. Dalšími možnými formami cílené pomoci jsou přípravné třídy a asistenti učitelů.

---

⁴¹ Předpis č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

5.2.9 Od schválení nového Školského zákona č. 531/2004 Sb. přestala existovat dříve definovaná pozice „romského asistenta“, stejně jako vládní politika zavedená ke konci 90. let 20. století spočívající v poskytování romských asistentů pro třídy. Namísto toho je odkazováno na širší koncepci „asistentů učitelů“, přičemž tato koncepce je nedostatečně zákonně upravena. Zákon č. 561/2004 Sb., Školský zákon, odkazuje na tento název pozice; Zákon č. 563/2004 o pedagogických pracovnících specifikuje kvalifikační předpoklady požadované pro tuto pozici; a Vyhláška č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami, rovněž odkazuje na tento název pozice. „Romští asistenti“ dříve hráli důležitou roli při komunikaci s romskými rodinami, přičemž jejich zvláštní funkce vůči romské komunitě již není právně upravena. Ředitelé škol rozhodují dle svého vlastního zvážení, zda zřídí pozici „asistenta učitele“ či nikoli, a tito asistenti jsou financováni z regionálních rozpočtů. V regionálních rozpočtech neexistují dostatečné finanční prostředky pro ustavení dostatečného počtu asistentů pro všechny třídy, jež je potřebují.

5.2.10 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy zřídilo přípravné třídy pro děti se sociokulturně znevýhodněného prostředí. V roce 2004 existovalo 137 těchto tříd s celkovým počtem 1779 dětí, z nichž většinu tvořili Romové. Mnohé romské rodiny o této možnosti nevědí a v řadě případů dosud nebyly přesvědčeny o hodnotě zápisu svých dětí do těchto tříd. To je důsledek nedostatečné spolupráce školských poradenských zařízení a terénních sociálních pracovníků s romskými rodinami. Přibližně 1/3 přípravných škol byla zřízena ve speciálních školách. Vzhledem ke skutečnosti, že speciální školy se často nacházejí v oblastech s vysokým počtem Romů, romské rodiny v řadě případů poslaly své děti do přípravných tříd ve speciálních školách. Ze shora uvedených důvodů romští rodiče často souhlasí se zápisem svých dětí do speciálních škol nebo tříd přímo z těchto přípravných tříd.

5.2.11 Konečně v České republice neexistuje žádná vládní politika zkoumající problém, do jaké míry patriarchální tradice dosud existující v určitých segmentech romské komunity vyvíjejí tlak na dívky, aby opustily školu, jakmile dosáhnou puberty.

5.2.12 Podobně je vynakládáno málo úsilí o poskytování vzdělávání dospělých dřívějším obětem metod školní segregace nebo nedostatečného vzdělání v důsledku patriarchální praxe romské komunity.

5.3 Doporučení vládních opatření

5.3.1 Vláda by měla podporovat cílené kampaně podporující studium technologických a technických oborů žen a dívek. Vláda by rovněž měla podporovat, aby se více žen zabývalo vědou a účastnilo se vědeckého výzkumu jako své profese.

5.3.2 Vláda, zvláště ministr školství (a Ministerstvo školství jako instituce) by měla přijmout opatření podporující genderově citlivou výuku na všech úrovních vzdělávacího systému, včetně vysokých škol, zvláště vysokých škol připravujících budoucí učitele.

5.3.3 Přijmout – pokud možno prostřednictvím parlamentního zákona – Zákon o desegregaci škol, ve kterém budou podrobně uvedeny funkce všech příslušných činitelů, s uvedením zdrojů financování a jasných časových harmonogramů úplné desegregace českých škol.

5.3.4 Realizovat paralelní opatření na podporu všech příslušných účastníků, zejména romských a neromských dětí, romských a neromských rodičů, učitelů a školských pracovníků. Financovat tato opatření na úrovni přiměřené potřebám.

5.3.5 Přijmout politická opatření za účelem řešení zvláštních problémů týkajících se romských žen a dívek ve vzdělávacím systému, zvláště vysoké míry opouštění středních škol romskými dívkami z důvodů patriarchální praxe romské komunity.

5.3.6 Přijmout opatření v oblasti vzdělávání dospělých za účelem nápravy zakořeněného dědictví segregace škol a nedostatečného vzdělávání v důsledku patriarchální praxe romské komunity.

6. Článek 16: Manželství a rodina

6.1. Péče o dítě

6.1.1 Pokud jde o iniciativy státu týkající se podpory rodičů starajících se o děti – včetně osamělých rodičů – **vládě je třeba vytknout, že nedostatečně řeší problém závazků placení výživného na dítě.** Nebyl přijat návrh zákona, jenž by činil stát odpovědným za úhradu výživného dlužného nepřispívajícím rodičem a za získání dlužných částek zpět od tohoto rodiče – naopak, tento návrh zákona byl zamítnut. Ženy – jež se obvykle stávají osamělými rodiči pečujícím o děti po rozvodu – čelí nedostatečnému zájmu politiků o jejich starosti, navzdory vysoké míře rozvodovosti v České republice a vysokému počtu rodin s osamělým rodičem. Politici a veřejní činitelé často říkají, že systémy sociálního pojištění a sociální péče v České republice jsou dostatečné a že není třeba je dále rozvíjet nebo orientovat na více znevýhodněné osoby, i když příslušná skupina v tomto případě sestává z osob stejného pohlaví, což dokazuje, že je strukturálně znevýhodněna.

6.1.2 Podle studie z roku 2004 Sledování počtu a charakteristik dětí do 3 let umístěných v ústavech po celé Evropě a podléhajících riziku poškození, kterou vydalo centrum pro forenzní studia a psychologii rodiny, University of Birmingham (C. Hamilton-Giachritsis, K. Browne, R. Johnson, L. Leth, M. Ostergren et al: Závěrečná zpráva o projektu Daphne z roku 2002), je **Česká republika zemí EU s nejvyšším počtem dětí do 3 let umístěných do ústavní péče, počtem 60 dětí na 10 000** (v porovnání s 1 dítětem na 10 000 ve Velké Británii a 0 dětí na 10 000 na Islandu a ve Slovinsku). Touto praxí je neúměrně postižena romská komunita, což odráží potřebu všeobecné modernizace služeb na ochranu dítěte v České republice.

6.1.3 Existují přesvědčivé údaje, že umístění dětí do státní péče je často výsledkem rasové animozity, zvláště proto, že sociální pracovníci uplatňují vyšší stupeň podezření vůči romským rodičům než vůči neromským rodičům. Ačkoli soudy v některých případech zvrátily rozhodnutí sociálních pracovníků,⁴² a navzdory pravidelné kampani řady českých novinářů ohledně tohoto problému, vláda dosud nevynaložila žádné významné nebo trvalé reformní úsilí v této oblasti, ani nepřiznala, že v této oblasti existuje problém.

6.2 Doporučení vládních opatření

---

⁴² Například první osoba narozená v Severomoravském kraji České republiky, Eva Sivaková, byla dne 4. ledna 2005 ihned převzata do státní péče. Soud v Karviné nakonec nařídil dne 2. května 2005 její návrat do péče její matky. Toto dítě strávilo první čtyři a půl měsíce svého života ve státní instituci. Rozhodnutí bylo ve skutečnosti potvrzeno českými soudními orgány až v lednu 2006.

6.2.1 Vláda by měla zavést mechanismus, prostřednictvím kterého bude možno snáze hradit výživné na dítě státem, jménem rodičů, jež jsou finančně poškozeni tím, že jejich neplatící partner přestal plnit tuto povinnost, jakož i mechanismus zajišťující, že tito poškození rodiče neupadnou do chudoby.

6.2.2 Vláda by měla ihned přezkoumat svou politiku umístování dětí do ústavní péče, s cílem snížení extrémně vysokých počtů dětí převzatých do státní péče, jakož i odstranění všech diskriminačních metod ve svých institucionálních postupech. Měla by být zavedena politika zvýšeného intenzivního sociálního poradenství pro rizikové rodiny s malými dětmi, za účelem nahrazení umístování dětí do ústavní péče jako jednotného řešení ohrožení dětí.

8. Článek 5: Boj proti stereotypům

7.1.1 Ve svých dřívějších závěrečných doporučeních pro Českou republiku Výbor doporučil, aby se ČR blíže zaměřila na odstranění stereotypů týkajících se rolí žen a mužů ve společnosti. S výjimkou některých nepříliš dobře strukturovaných (a obvykle nedůsledných) školení pro státní úředníky, **vláda se vůbec nezaměřila na boj proti stereotypům**. Během posledních čtyř let žádný ze současných členů vlády neinicioval žádnou debatu – např. v médiích – na toto téma. Ministerstva zveřejnila pouze velmi málo tiskových zpráv týkajících se tohoto problému. Teprve v roce 2006 se problém role a pozice žen stal významnějším tématem – přičemž je třeba zdůraznit, že rok 2006 je volebním rokem. Politické strany se však zaměřují téměř výlučně na ženy jako matky a potenciálně rovněž na rodinnou politiku. Problém účasti žen v politice zůstává do značné míry mimo sféru jejich zájmu.

7.1.2 Jediným příkladem prezentace genderově citlivého projektu v médiích je série krátkých dokumentárních filmů, iniciovaná Ministerstvem práce a sociálních věcí, vysílaná Českou televizí. Všechny dokumentární filmy hovoří o motivaci otců pro účast na rodičovské péči, čerpání rodičovské dovolené, atd. Tento seriál je však vysílán teprve od května 2006.

7.2 Doporučení vládních opatření

7.2.1 **Vláda by měla zvážit provedení kampaně proti genderovým stereotypům** – např. prostřednictvím zavedení Dne rovnosti žen a mužů a různých doprovodných akcí, například výzkumu, vysílání dokumentárních filmů, rozesílání informačních letáků místním úřadům práce, školám, nevládním organizacím, atd.

7.2.2 **Vláda by měla iniciovat debatu** – se zaměstnavateli, odbory a jinými sociálními činiteli, jakož i s médii a zástupci občanské společnosti – **o různých opatřeních umožňujících ženám a mužům, aby sladili své osobní, rodinné a pracovní životy**.

7.2.3 **Vláda by měla věnovat pozornost stínovým zprávám** a jiným formám doporučených opatření vytvořených zástupci občanské společnosti a akademických kruhů (např. Stínové zprávy v oblasti rovného zacházení a rovných příležitostí žen a mužů, zveřejněné v roce 2006 Fondem pro otevřenou společnost v Praze).

European Roma Rights Centre (Evropské centrum pro práva Romů)   League of Human Rights (Liga lidských práv)   Gender Studies (Genderová studia)

H-1386 Budapest 62

PO Box 906/93

Hungary

Tel: +36 1 4132200

Fax: +36 1 4132201

Kontaktní osoba CEDAW:

Ostalinda Maya

ostalinda@errc.org

<http://www.errc.org>

Na Rybníčku 16

120 00 Praha 2

Česká republika

Tel: +420 224 816 765

Fax: +420 224 961 092

Kontaktní osoba CEDAW:

Gwendolyn Albert

galbert@llp.cz

<http://www.llp.cz>

Gorazdova 20

120 00 Praha 2

Česká republika

Tel/Fax: 224 915 666

Kontaktní osoba CEDAW:

Alena Králíková

alena.kralikova@genderstudies.cz

<http://genderstudies.cz>

Příloha: Závěrečné stanovisko veřejného ochránce práv ve věci sterilizací prováděných v rozporu s právem a návrhy opatření k nápravě